



ԱՄՍԱԳԻՐ

ԼՁԳԱՅԻՆ • ԲԱՆԱԹԻՐԱԿԱՆ • ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

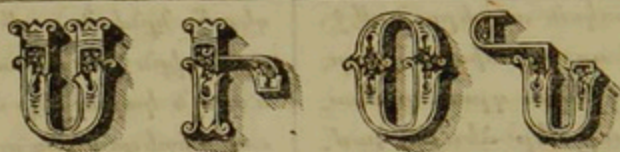
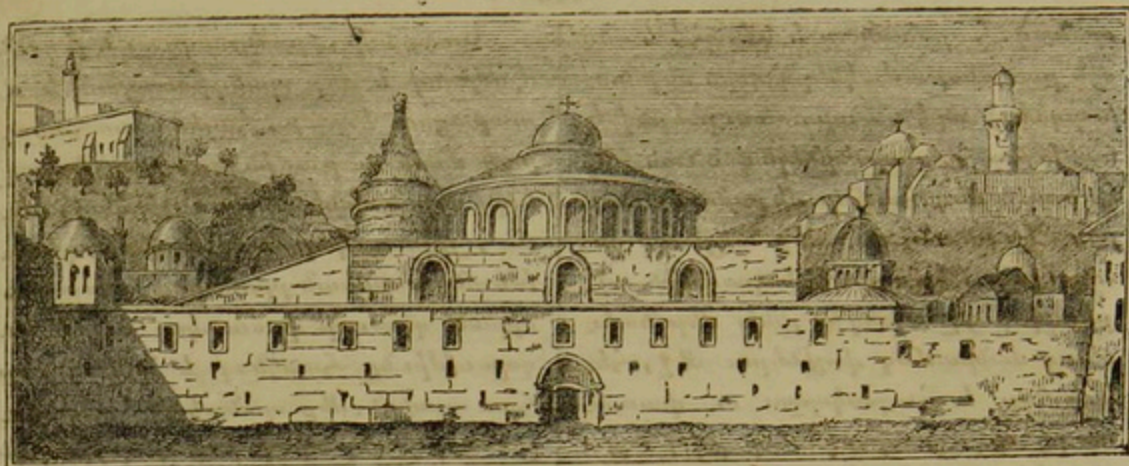
ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՄԻՆԱՐԵՆՑ



ՅԵՐՈՒՍԱԼԱԻՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1872



ԵՕՐԻՆԵՐՈՐԴ ՏՎԻ
ԹԻ 7.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՅՈՒՆԻՍ 31.
1872.

ԸՅԳԸՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԲԸԳԻՏԱԿԱՆ

Յ Ո Ր Գ Ո Ր Ա Կ Ա Ն Խ Օ Ս Ք

Ա Ռ Հ Ա Յ Կ Ա Ջ Ո Ւ Ն Մ Ա Ն Կ Ո Ւ Ն Ս (*)

«Ձեզ եմ առում՝ Ձեզ Հայոց նորահաս երիտա-
սարդք, Ձեր անունին մեռնիմ, Ձեր արեւին զուր,
պան, տասը լեզու սովորեցեր, Ձեր լեզուն, Ձեր
հաւատը զովմ բռնեցեր ու Լէւոն, Էրեւ Հայաստան»

Ներկայ գարուն մէջ այս մտաւոր
և հոգեւոր սթափութեան ժամանակ,
մինչդեռ մեր ազգի յառաջխաղացում
թեան և լուսաւորութեան մասին
խորհրդածութիւնը կը լինին բոլոր բա-
րեմիտ հայրենակցաց յոյսն ձեր վրայ է
Հայկազուն մանկունք, որ ծնիք, ծաղ-
կիք և մեր Լճգին ու հայրենեաց այն
սրտունքն տար, որոյ գարաւոր ժամա-
նակներէ հետէ կը փափաքի մեծու-

կորստիւ: Դսէք աղբային վերանորո-
գութեան ասպարէզն պէտք է բռնէք.
Հայ բարի սրտերը ձեզ համար կը յը-
ղանան բարի խորհուրդներով, բոլոր
կանխատես հայեցումաճքներն ձեր բա-
րեբառակ ապագային վրայ են ուղղած
և թող իմ յորդորս կան մի բանի խոս-
քերն ձեր բարեկոյս անուան և անս-
րտառ ու շաղբութեան նուիրուին:

Իմացէք Հայկազուն մանկունք որ
վերին Լմենաբարի Նախախնամու-
թիւնը բաւական համարեալ տառա-

(*) Տես Բերականութիւն Գ. Մ. Տէր Թէֆ. 1860.

պանոց, հալածանոց և գերութեանց այն քամած բաժաններն՝ զորս մեր նախորդներն արեան տրտատութենով և աղետար չհաւաքանքներով ծծած են, կը ծագի մեզ համար միլայնաճաւալ ըյս, կը լուսաւորէ մեր անցեալն ու ապագայն, կը ստիպէ խորագննին աչքերով խոյզ և խնդիր լինիլ մեր նախնեաց մանրամազ փոշիներու մէջ, հեկեկանօք և հայրակորոյս ու փառազուրկ որդւոց տրտատութեամբ շրջիլ նոցա ման եկած նուիրական տեղերուն մէջ, տեսնել նոցա փառաց տխուր յիշատակներն, որոնք նոցա գրաւոր մնացորդներն՝ առնուլ մեր ձեռքն համբուրել և մեր արտասուքներն նոցա փոշիներուն մէջ ցօղելով փափկացնել, շունչփել նոցա և ի նոցանէ շունչ ծծել և մի ազգային կենդանութի ստանալ:

Անցան և կ'անցին արսորանաց, սառնահոգութեան և անտարբերութեան դժուարատար օրերն, Հայկազուն մանկունք, մինչդեռ մեր խեղճ նախորդներն բռնութեանց և քաղաքական ազդակործան խորամանկութեանց մէջ տարուբերուելով՝ չքիւրողացան պաշտել և անմոռաց պահել մեր մայրենի լեզուն:

Անցան և կանցնին անմտադիր օրերն, մինչդեռ պանդխտութեան և տարութեան վարմերու մէջ փաթաթուած, օտար լեզուաց եւ սովորութեանց անձնատուր և անձնուէր եղած, չէինք կարողանար և չէինք ըզգար մշակել և ծաղիկեցնել մեր սեփականը: Այժմ հաս կը գտնին մեր ականջաց ԶԱՅՐԵՆԻՔ, ԱԶԳ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆ և ԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒ խանդակաթ և զարթուցիչ բառերն, կը գրդեն ըզմեզ մտածել անցեալն ու ապագայն, բաղդատել հինն և նորը և մի գեղեցիկ առաքինութեամբ ազդաշնուութեան հանդէս բանալ:

Կը գգամք, որ մեր ազգային լեզուն մշակելով և մեր պանդխտացած և տարացած եղբայր համար առհասարակ մասն ու բաժին առնելով՝ կարող ենք մեր նախնեաց լուռ շիրմոց, անմահ յիշատակարանաց, արձանագրութեանց և արեան քրտինքով աշխատասիրած գրաւոր վաստակոց ձայնն ու զօրութիւնը հասնիլ և նովու մեր հառաչանքն, մեր օրոնսկան ձայնի դռններն, մեր սրտի խորոց որդիական զեղմունքներն, մեր կենդանութեան աւետիքն և վերանորոգութեան եռանդն կարող ենք ազդել նոցա դարաւոր գերեզմանաց սրտին: Այն երանելի նախնեաց ոսկեղնիկ գրչաց թարգմանութիւնքն և մեր քրիստոնէութեան աղբիւր Ա. Գրոց երանական ընթերցուածքը ազգային լեզուաւ միայն կարող ենք ընթերցասիրել:

Այս մայրենի լեզուն, մայրենի բարբառն, նորահաս հայկազունք, այժմ բանախօսութեան առարկայ է դարձած և ճիգն կը թափէ իւր մոռացութեան դամբարաններէն խլտուիլ, խլղեր ի բաց ձգել իւր աղաւաղութեան կտորներն, ստրկութեան և գերութեան երիզներն և օտարականութեամբ ծածկուած փաթութանքներն և իւր որդւոց համար հասարակաց դառնալ: Այնպիսի մէջ օրագիր և ամսագիր, լրագիր և այլ աշխատասիրութիւնք բոլորն կ'ազդադակեն և ձայն կը տան՝ գոնեայ այսուհետեւ Հայ մանկութեան բերանին թոթովանքը մայրենի լեզուաւ բանան և մատաղ սիրտն ազգային կրօնի ծաւալմամբ զարգացնելու: Չեր վրայ են ուրեմն, նորահաս Հայկազունք, ազգային վերանորոգութեան յոյսերն և պարծանքներն, անցածներն արդէն անցած են և ներկայիս մէջ գլուխուածներն միայն ի ժառանգութիւն Հայութեան հաղիւ կարող են կտակ

ոււանդելէ Հայրենեաց ճշմարիտ զաւակ լինելու համար այնպէս պատրաստեցէք զձեզ, որ Հայրենիքը, աղբաշնութեան սուրբ անուէր ազգաց կարգին մէջ ձեզմով չամաշէ, ինչպէս քանի տարիներէ առաջ և այժմ իւր որդւոյ մէջ մոռցուած և անշքացած տեսնելով իրենց լեզուն, վարքն ու բարքը կ'ամաշէր և կ'ամաշէ: Դուք մի յուսահատիք թէ մի փառաւոր ազգէք կարող կազմել, նկատելով՝ որ հաւածանոց և գիտութեանց մրկայոյդ ծովին սղիքները զձեզ հեռաւոր աշխարհներ ցիր և ցան են արած: Մի յուսահատիք որ մեր հայրենակիցներէն ոմանք մեզմէ բաժնուած են, ոմանք իրենց ազգայնութեան յատկանիշներն մոռցած են և ոմանք տգիտութեան մէջ կը թարթախին:

Եթէ դուք աղօթէք և գունդործէք ձեր ազգային բրիտաննական աւնարատ կրօնի և լեզուի հիմանց վրայ զարգանալ այս ամեն ազգային ձախորդութեանց շուտով դեղ ու դարման կը լինին: Եթէնայն յուսահատութիւն ՚ի բոց թողած՝ մոտենցէք դուք միանգամայն, որ մենք ազգ ենք, ունենալով մի և նոյն ծագումն, մի և նոյն կրօնը, մի և նոյն լեզուն, մի և նոյն օրէնքներն, մի և նոյն վարքն ու բարքն, մի և նոյն փառքն ու թշուառութիւնքն, մի և նոյն յոյսերն, եթէ ոչ բոլանդալտպէն, գոնեա՛ մեծ մասամբ, որք բաւական են համակրութիւն զարթուցանել որ մեր մէջ միմեանց հետ միանալու, զմիմեանս սիրելու, միմեանց փառացն ցանկանալու և միմեանց համար մեր անձն զոհ մատուցանելու: Ետանցէք, որ մենք ազգ ենք և մեր հայրենեաց մէջ մեր փառքն ունենցած ենք, այն է մեծանուն թագաւորներ, գիւցազուն նախարարներ, հայրենեաց նահատակներ և ճշմար

իտ զաւակներ, սրտամաքանական արժանախշատակ գործքեր, օգտակար օրինադրութիւններ, մեծահամբաւ քաղաքներ, քաջութեան, քաղաքակրթութեան, գիտութեանց և արուեստից մէջ անուանի և հռչակաւոր մարդիկներ, վերջ ամենայնի, բնութենէն պարգեւուած ազգային յատկանիշներ, գրծագիրներ և սրբիշ կատարելութիւններ, որոց յիշատակն միայն կարող է շարժել մեր սրտի խորութիւնը և աւրիական սգին՝ նորագելու մեր ազգաշնութեան փոտքը և կանգնելու մեր նախահարց սիրալի և միանգամայն տխրալի շիրմաց վրայ իբրեւ արձան անմոռաց երաստագիտութեան: Եւ այդ քաջ իմացէք, որ մեր մայրենի եկեղեցւոյ և լեզուի ձեռամբ և հայրենեաց անձկարեաց սիրով կարող են այս մոտամուկներն և ազգային փառաց վերանորոգութիւնը զարթնուլ և վերականգնիլ: Եթէն զի եկեղեցւոյ մէջ միայն, իբրեւ Երեմիայի տապանի մէջ, աշխարհաստան բռնութեանց և նենգութեանց ջրհեղեղն աղատուած՝ զոյգ զոյգ ամփոփուած մնացած են մեր կենդանութեան արմատներն—ազատաւիրութիւններն իսաղաղասիրութեան, ձէսերն և արարողութիւնքն ընդ ջրմեռանդութեանց, ազգասիրութիւնն ընդ ներողամտութեան, հալածանոց և նահատակութեանց յիշատակներն ընդ տօնելութեան և անմահ մրցականաց, և ՚ի սրտի ամենից տոտուածասիրութիւնն ընդ մարդասիրութեան: Եւ որ ազգին կտուրէն մին է նմանապէս լեզուն, նաեւ մեր մտաւոր ճոխութեան և բանականութեան արդասեաց գանձարանն: Եւ քա մէջ մեր ազգի գրաւոր չինութեան և հանձարոյ մնացորդներն պահպանուած են և նովաւ միայն հասարակաց սեղանի վրայ մեր ազգային բնա

տուր իմացականութեան որսողներն
կարող ենք հանդէս բերել: Իսկ հայ-
րենասիրութեան համար այլ եւս ինչ
ասենք, որ իբրեւ մի աղնուտիան
հուր և սրանչելի սէր, իբրեւ կապ մի-
ազգի զգացմանց՝ պատշաճ է թէ՛ հա-
րըստին, թէ՛ ուսումնասիանին, թէ՛
արուեստաւորին, թէ՛ փաբրին և թէ՛
մեծին, թէ՛ թշուառութեան և թէ՛
բարեբաղդութեան ժամանակ: Հար-
կաւոր է կ'ասենք, թէ՛ ըսբոնացւոյ
գեանափոր բնակարանին մէջ և թէ՛
թագաւորաց մարմարոնեայ և սկիա-
պատ սպարտանց մէջ, թէ՛ Սահարայի
ամայի անապատաց մէջ և թէ՛ Մար-
բատաց ամենածաղիկ դաշտաց մէջ:

Ուրեմն մեր որսերու մէջ մեր կը-
րօնի ծաւալումը, մեր լեզուի ազգո-
վին դործածութիւնը և դիւրին եղա-
նակաւ ծաւալումն և մեր բոլոր հայ-
րենագործի և տարագիր եղած ազգակ-
ցաց մէջ հայրենասիրական զգացմանց
զարթուցումն մեր ազգային շինու-
թեան տաճարի հաստատուէն սիւնքն
են:

Վաղըր էր մեզ, նորահաս հայկա-
ղունք, ազգաշինութեան այս երեք
ամենասիրելի սիրտանց և կոտորա-
ծի վրայ ընդարձակօրէն խօսիլ: Վաղ-
ցրը էր մեզ առանց հեռաւոր հայե-
ցումանց՝ նոյն խոյ մեր նախահարց
կեանքով ցոյց տալ թէ մեր ազգի մէջ
ազատ կրօնասիրութեան և ճշմարիտ
հայրենասիրութեան ձեռքով սրճափ
սրանչելքներ դործուած են թէ՛ պա-
տերազմի և թէ՛ խաղաղութեան ժա-
մանակ: Վաղըր էր մեզ երկարօրէն
որոտմել թէ մեր առաքելական մայր
Եկեղեցին ազգի ազատութեան և յա-
րատեւութեան համար ինչպիսի ա-
ռաքելանման հայրապետներ, հոյա-
կապ թագաւորներ, գիւյաղուն նա-
խարարներ, առաքինի նահատակներ

և մարտիրոսներ յառաջ բերած է, երբ
հայրենասիրութեան երկրաւոր մա-
սունքներն իւր բրկատունեակն կրօնի
երկնաշունչ վարդապետութիւններով
դաւած և մտքած է և նորա վրայ իւր
բարերար թեւերն տարածած: Վաղ-
ցրը էր մեզ արդէն խոյ ձեր մատաղ
սրտի մէջ աղդել և տպաւորել թէ
մեր ազատաշունչ կրօնի հոգեւորաւոր
ջերմեռանդութեան և հայրենասիրու-
թեան ծաւալումը ինչ բարիքներ ինչ
հրաշքներ կարող են յառաջ դալ և
ինչ երանուէտ ապագայ կարող է
սրտորոտուիլ, բայց այս ամենը այ-
լում բարեպատեհ տեղւոյ և ժամա-
նակի թողով բաւական կը համարվի
և առ այժմ ասել թէ այս եւս մեր
կրօնի և հայրենասիրութեան ձեռքով
եղած մի ամենամեծ և կենդանի ըս-
քանչեք մ'է, որ այսքան դարերէն
յետոյ, հաղարաւոր ազգաց անկմա-
նէն և անցայտութենէն յետոյ, մենք՝
հալածանաց, արհաւրանաց և փոթո-
րիկներու մէջէն անցնելով՝ ազգի ա-
նուն կրելով՝ կենդանի ենք տակաւին,
և այս տեղ կը մտնաւորենք մեր խօս-
քը միայն մեր ազգային լեզուի վրայ:

Սեր ազգային լեզուն, որ մեր ազ-
գայնութեան յատկանիշներէն և միւլ-
թեան կապերէն մին է և մեր ժամա-
նակի մէջ բանախօսութեան առարկայ
դարձած է, երկու գլխաւոր ճիւղի
կը բաժնուի — Վրարար, որոյ մէջ
մտացած է մեր նախնեաց գրուածքնե-
րն և ճնաշխարհիկ վաստակներն, մեր
պատմական և կրօնական կենաց նկա-
րագիրն — և աշխարհաբար, որ հար-
կաւորագուառական փոփոխութիւն-
ներ և այլատարազ ձեւեր ընդունե-
լով՝ շատ տեղ անհասկանալի նոյն խոյ
հայախօսաց համար՝ համարեւ մի օ-
տարական նոր բարբառ կը ձեւացնէ:
Առաջինն ունի իւր նրբութիւններն,

իւր ճարտարապետական ձեւերն, իւր ողորկումը և կոկորումը ելեւէջներն, իւր քաղցրալուր հնչմունքներն, իւր աղ-դու և համոզիկը դարձումներն, իւր կանոնաւոր և սահմանեալ օրէնք-ներն, միայլ բանիւ այն ամեն յատկու-թիւնքն, որք կատարելութեան հա-տած լեզուի մը սեփական են, բայց ցաւալի է յայտ, որ հասարակաց ոչ հասկանալի է Արիւորդն ունի իւր ոյ-լատարալութիւնն, իւր օտարախորթ ծոխութիւնն, իւր անձեւակերպ հրեւ մունքներն, աւել տեղ իւր աղանդա-կութիւնն, բայց հասկանալի իւրա-քանչիւր տեղական դաւառին :

Այսպէս ահա ինչպէս մեր մայրե-նի լեզուն, նոյնպէս և մեր ազգի բա-նասիրաց կարծիքները երկուքի են բաժ-նուած և խմորման մէջ են : Մեր ազ-գային լուսաւորութեան մասին լեզուի կարեւորութիւնն իմանալով՝ ոմանք գրաբարն արծարծել կը ցանկան և նո-րա վրայ առաջ դնալ և ոմանք աշխար-հաբարն միայն ՚ի գործ դնել կը սըն-դեն, բայց անաշու և անկողմնակի դատելով՝ երկուքն եւս հարկաւոր են ինչպէս մինչեւ ցայսօր հարկաւոր ե-ղած են : Արաբարն հարկաւոր է մեր մատենագրական ծոխութիւնքն հաւ-կանալու, մեր անցած ու գնացած կե-նաց նկարագիրներն և ազգային բարե-լաւութեան համար ընտրած ծանա-սարհներն վերադննելու, ՚ի վեր քան զամենայն մեր եկեղեցական աստուա-ծաշունչ ընթերցումներն, հոգե-բուլիս ազօթքներն, քարոզներն, ճա-ռերն, երգերն և շարականներն հաւ-կանալու, իսկ աշխարհիկ բարբառն հարկաւոր է այժմ մեր մտքերն մի-մեանց դիւրաւ հաղորդելու, մեր ըն-տանեկան խօսակցութիւնքն հայացնե-լու և մեր այլ և այլ բանաւոր սիրոյ-քն հոգալու : Արիւթքն եւս շատ

հարկաւոր են մեզ և առ հասարակ մեր բոլոր բարեխաճ բանասիր հայրենակ-ցաց փոխմն և եռանդն այն է, որ աշ-խարհիկ բարբառով դրուածքներ յա-ռաջացնելով՝ ընտիր բառեր և դար-ձումներ մուտցու թեան մթութե-նէն ՚ի լոյս բերեն և գրաբարն ծոխ-ցնեն : Արաբար լեզուի գրուածքնե-րն արծարծելով աշխարհաբարի խառ-նիխառն և օտարահնչիւն բառերն վեր-ջացնեն, և գրաբար լեզուի գեղեցիկ և ընտիր բառերովն նորա մի գրակա-նական ուղղութիւն տան և Հայ հա-տարակութեան ընդհանուր լեզու չե-նեն և ոչ թէ օտարախոսն այլանդա-կութեան մէջ թողուն, որ մի դաւա-ռի լեզուաւ գրուածն՝ միւսն չհասկը-նայ և Հայր իւր հայ արեւնակցի հեռ-խօսելու ժամանակ թարգմանչի կարօ-տի : Արիւթի վերանորոգութեան մա-սին այս ընթացքն ու ուղղութիւնը մեր ազգի մէջ բաւական ժամանակ է շարունակուած և կը շարունակուի, մինչեւ որ կորիճ երիտասարդաց զը-րիշներով դաւառականաշխարհիկ բար-բառներն և գրաբարն ժամանակիստը-ձական բալլի մէջ հաւաքուին, միա-նան, ձուլուին և այն տիպի ու սրտ-կերն ստանան՝ որոյ ազգի սթափու-թեան հոգին կը փափարի և կարօտի-կ'որոնէ :

Հայկազուն մանկունք, ահա այս-ովիս գործունէութեան աստարեղծեր առջեւ բացուած կայ, նախախնամու-թիւնը և ազգը կը դաբաւաւորեն այ-ժմ զձեզ, որ եռանդուն սիրով, հայ-րենասէր յօժարութեամբ, անխոր-դախ պատկառանք մեր նախնեաց մա-տենագրութիւնքը ընթերցասիրէք, հասկնաք նոցա արտաքին յօրինուա-ծը և ներքին հոգին, նոցա ոլորուն և ազգու դարձումներն, նոցա կա-խարդիչ սահաւախօս և մեծխմտտ եւ

լեւելջ երն, նաեւ նոցա խրթին և դը-
ժուարիւնոց մոքերն : Ճամանակը և
ազգի բարեբաւոյնի ապագայի յոյսը
զձեզ կը պարտաւորէ, որ առանց ան-
հոշութեան, առանց սառնութեան
և ծաղրածութեան հետամուտ լինիք
գաւառական բարբառներու և խորա-
մուխ լինիք նոցա փոփոխութեանց և
օտարաձեւութեանց, ուր կը տեսնէք
մեր խեղճ ազգի կեննաց բոլոր պատկե-
րն և քաջածններն — գերութիւն, բըւ-
նութիւն, օտարութիւն, պանդրիս-
տութիւն, հալածանք, փոփոխութիւն
վարուց, բարուց, սովորութեանց և
խօսակցութեանց, բայց միանգամայն
կը տեսնէք օտարականութեան ճան-
կերէն ազատուած և մաքուր մնացած
ընտիր բառեր և վայելելի ձեւեր, որք
մեր լեզուի ներկայ կազմութեանը շատ
գեղեցիկութիւն պէտք է տան :

Սակայն իմացէք որ գրաբարն ձեզ
պէտք է անսայթաք առաջնորդ լինի ա-
խորժակով աշխարհորդութիւն մէջ բարին
և կատարեալն ընտրել : Մինչև ձեր հ-
գին չընտելանայ, մինչև ձեր ականջնե-
րուն մէջ չը քաղցրանայ գրաբարի մ-
մահնչիւն և քաղցրալուր ձայնը, չէք
կարող աշխարհիկ բարբառներու դար-
ձուածոց և բառերու մէջ ընտրու-
թիւն առնել : Առանց գրաբար լե-
զուի սոսկումն եւ սարսափ կը գայ
ձեր վրայ, և չէք կարող ձեր սեփհա-
կանը ճանաչել տեսնելով թէ մեր ազ-
գի նման մէկ փորթութիւ ազգ (որոյ
մի մասն եւս մոռցած են իրենց լեզուն)
ամեն տեղ քանի՞ քանի՞ բարբառներ
ձեւացուցած է, ամեն երկրի մէջ ու-
տար բառեր և խօսուածքներ ընդու-
նելով :

Իսկ գրաբար լեզու ասելով չը-
կարծէք թէ մի դժուարամտ չեղի
լեռն և մի կախարդական կամուրջ է,
որ մարդոյ համար անմերձենալի և ա-

նանցանելի լինի, ոչ, մատակց մանկունք,
չառ դիւրին է հասկանալու՝ ոչ թէ
միայն մեր ազգայնոց համար, այլ նա-
եւ հայերէնասէր օտարազգիներու,
մանաւանդ այս ժամանակիս մէջ, երբ
գոտական եղանակներն կը դիւրանան,
ուսանողութիւնն բուռականութեամբ
և մտաց դորձունէութեամբ դպալի կը
լինի քան թէ խորազանաւ և հարու-
մաշ սերտողութիւններով : Այս միայն
նոցա համար, անհասկանալի և դժ-
ուարիմոյ է որք անընթերցասէր,
անհայերէնասէր, օտարասէր են եւ
չունին փոփոք և ազգային եռանդ-
կարգալու հալածանքէն, սրէն ու կրա-
կէն ազատուած և իբրեւ թանկագին
աւանդ և պանդխտութեան քաղցր
բեռն յերկրէ յերկիր տարուած՝ իրենց
գրականութեան մնացորդներն և դա-
րէ ցգար ժամանակի ձեռքէն արտագ-
րութեամբ խլուած քրիստոնէական
զգանցմանց և պատմական հմտու-
թեանց յիշատակարաններն : Պառնու-
թիւնն, արհամարհանքն և անաշխա-
տասիւթութիւնը ամենաընտիր և ամե-
նագեղ՝ ցիկ բանն անդամ մարդոյ հա-
մար զլուրէլի և անտանելի կարող են
առնել : Իսկ հայերէնակից մանկունք,
սառնութեան և անջանասիրութեան
ժամանակ չէ, այլ երկարատիկ աշխա-
տասիրութեան, երկարատիկ անջորջու-
թեան և մարտման :

Յստաջ գնացած ազգայնոցելով
և մենք յառաջ գնալու քիրան պէտք է
թափենք, բայց միանգամայն պէտք է
մեր անցեալի վրայ մի կարեկից հայե-
ցուածք ձգելով՝ որոնենք ինչ որ կոր-
սընցուցած ենք : Ազգաշինութեան
ձեռն պէտք է միտնէք, բայց նիւթերն
հնութեան աւերակներէն և մնացորդ-
ներէն պէտք է ժողովէք : Պատերազ-
մաց մաքառմանց պէտք է դիմագրենք,
բայց ոչ դէմ յանդիման յայտնի դըւ-

հաւորութեամբ թշնամեաց դէմ, այլ
դադարանի սուրերու, ծածուկ հրձգու-
թեանց և գողութեան վիրաց, որոց հա-
մար հմուտութիւն եւ զգուշութիւն
հարկաւոր է: Պէտք է խմանաք, որ մեր
Նիգն դարաւոր ժամանակներէ հետե
պատերազմներ ունեցած է, ոչ թէ եր-
կիրներ նուաճելու, ոչ թէ Նիգներ կոր-
ծանելու, ոչ թէ տէրութիւններ կղա-
նելու համար, ոչ, այլ իւր քրիստոնէա-
կան մայրենի Նիկեդեցի և Նիգայնու-
թիւնն անկախ սրահպանելու համար,
այս յարատեւ պատերազմը ունեցած
է՝ ոչ թէ միայն մի ազգի, մի տէրու-
թեան կամ թագաւորի հետ, ոչ, այլ
աշխարհքիս բոլոր ազգաց և տէրու-
թեանց հետ, ուր որ ինքն իւր պան-
դիստութեամբ գտնուած է: Նոյն օրի-
նակ սրատերազմներ և մրցումներ նա
և մեր առջեւ կան, որոց միայն Նիկե-
դեցւոյ ազատական սիրով, մեր առա-
քինի հայրենասիրութեամբ և ազգա-
յին լեզուի մշակութեամբ կարող ենք
ընդգիմանալ և յաղթել յաղթութեան
պսակը ընդունելով մեր ազգի յարա-
տեւ կենդանութիւնը և բարոյական
յառաջադիմութիւնը: Այլ չկարծէք
թէ մեր Նիգի համար հալածանքներն,
պատերազմներն և գերութիւնքն մի
թշուառ ճակատագիր և ապաքաղդու-
թեան նշան են, ոչ բնաւ, հալածանքն և
նեղութիւնքն մեզ համար այն երկնային
ամպերն են, որոց մեջն մեր ազգը
փաթորիկներէն և մորիկներէն մղուե-
լով անձրեւի վճիռ կաթիլներու նման
մաղուած ու պարզուած է մինչեւ մեր
ժամանակներն իւր ազգային ետութիւ-
նը անկախ սրահպանելով: Սեր նախ-
նիքներն հալածանաց ժամանակ շատ
բան չինած և առաւել անմահ մեծա-
գործութիւններ են արած քան թէ
մենք մեր խաղաղութեան ժամանակ
Հալածանքը գտնոյն արթուն պահպա-

նած է, բայց դուք, հանդատութիւնը
մեր աշխարհութիւնը թմբեցնելով՝ մեր
գրուխն անհագութեան բարձի վրայ
դրած են: Հետախուզեցէք միանգամ
մեր նախնեաց գրաւոր վաստակներն,
կրօնասիրական եւ հարկնասիրական
հոգին, և մեր ժամանակաց անտար-
բերութիւնքը և օտարականութեամբ
վարակուելն և կրակներ ասածներու
ապոցրոյցներն: Նկատեցէք և ի միտ
առէք նոցա քրտնաջան աշխատու-
թիւնքը և հեղահամբոյր հոգին, որք ա-
ռանց տպագրական հեշտութեան, ա-
ռանց գրելու նիւթոց առատութեան
հաղուագիւտ մագաղաթներն իրենց
թղթի գործարան չննելով, իրենց գը-
րիչներն տպագրական մամուլ ու ի-
րենց խուցերն տպարաններ, և աւք
կեանք զոհելով, անբաւ թարգմանու-
թիւնք, մեկնութիւնք, պատմաբանա-
կան յիշատակարանք և այլ բիւրաւոր
վաստակք յորդոց որդի աւանդած
են, որք որչափ հոյ և սրոյ, աւերա-
ծոց և գերութեան ճարտի դարցած
են այնու ամենայնիւ այնչափ մեզ
հասած են, մեզ՝ որ այս ամեն բանի
դիւրութեան դարու մէջ մեր աշխա-
տասիրածներէն բիւրաւոր անգամ ա-
ւելի են: Բայց մենք նոցա սիրագոր-
ծութեանց առաջ պէտք չէ ապերախո
գտնուինք, պէտք է զգանք, որ այն ազգի
մեծ բարերարքն որոց անուանք պատ-
մութեան մէջ կը կարդանք և որոց ա-
րարքն զմեզ կը զարմացնէ, նոքա բո-
լորն ալ մեզ համար աշխատած են,
մենք նոցա ժառանգութեան մէջ մը
աւած ենք և ոտք կոխած ենք այն ճա-
նապարհի վրայ, որ նոցա ընթացքով
նուիրական է: Նշուշտ պէտք է ի-
մանանք, որ ուր նոքա կանգ առած
են, մենք պէտք է սկսինք, ուր նոքա
հիմ ձգած են, մենք պէտք է բարձրա-
ցունենք եւ մեր յետագայիցն աւան-

դէնք ՚ի կատար հասուցանելու ազ-
գայնութեան այն հրաշալի տաճարը՝
որոյ անկեան քարերուն վրայ մեր նա-
խահարք արիւն և բրտինք թափած են
Սանեհր ուրեմն այսպէսնոց ս ժառան-
գութեան մէջ Հայկազուն մանկունք,
յորդուց յորդի ազգի յորստեւու-
թեան և պայծառազարդութեան կը
տակը աւանդենք և այնուհետեւ մեր
Նոյն կամ Նիկիդեցին իբրեւ հինօրեայ
արձան, իբրեւ ամենակերպ անցքե-
րով քանդակուած կոթող, իբրեւ քը-
րխտոնեական կենաց սրտակեր՝ համար-
ձակ կարող է բարձրացնել իւր աշ-
խարհատես գլուխն և աներկիւզ ա-
զազակել. « Յորդահոսան հեղեղներ,
բազմածուփ ալիքներ, հալածանաց
շանթեր, խորամանկութեանց գաղտ-
նի մուրձեր, յուզեցէք, բորբոքեցէք,
թափեցէք ձեր զօրութիւնը, ձեր կա-
տաղութիւնը ու կործանմունքը, ես իմ
ազատ կրօնքով և նահատակացս ար-
եամբ կենդանի եմ և յաւերժ անսա-
սան տիեզերաց աւերակաց միջ »:



ԲԱՆՍԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՐԵՀ, ՀԱՀԱՊ, ԿՈՐԻՒՆ

(Հարունակութիւն և վերջ տես թիւ 81)

Կորիւն.— Ստիկընք ուրեմն, մարդ,
եթէ իւր աշխատութիւնը արդարու-
թեան վրայ հիմնէ, և խոհեմութեամբ
ու հաստատուն յարատեւութեամբ
աշխատի, չեմ կարծեր որ անպտուղ
և անվարձ մնայ, ամեն աստիճանի և
վիճակի մարդ, սւսանող աշակերտէն
և ստորին գործաւորէն միտեալ մինչև

ամենամեծ կարողութեան տէր վաճա-
ռականը, արհեստաւորը և խմատուն
գրագէտը, վերջապէս մարդ մը երբ
իրեն ըստանձնած պարտուց մէջ ար-
դարութեան ճանրէն կը շեղի, վախճա-
նը անպատուութիւն, կործանումն և
կորուստ է, ամեն տեսակ անյաջողու-
թիւն և արդելք իրեն ամեն քայտիտ
խին մէջ պատրաստ է՝ յս ըսելով հաս-
տատել չեմ ուղիւ թէ արդարու-
թեամբ աշխատողներուն ձախտողու-
թիւն չի պատահիր, քան լիցի. բնա-
կան և անխուսելի դիպուածներ կան
որոց ենթակայ է ամեն ոք, բայց հա-
ւատարիմ առաքինի անձը՝ մոլութենէ
պատահած բազմադիմի վարձանքնե-
րէն ազատ ըլլալէ զատ, իւր արդարու-
թիւնը, պարկեշտութիւնը և հաւա-
տարմութիւնը ղենքը վրկող կարեկից
ու բարեսէր սրտեր կը գտնէ. իսկ մե-
լիները քանի մի անգամ զայս խա-
բէլէն վերջը անօգնական կը մնան, և
կրաւամբ, արդարութիւն է որ այնպի-
սիներն ընկերութենէ մերժուելով ան-
խնամ մնան առ ժամանակ մի մինչև
ուղղութիւն, վասն զի իրենց սիրտն այն-
չափ աւրուած ու չարացած կ'ըլլայ,
որ ուրիշին բարեսէր ձեռնտուութիւ-
նըն ալ չարաչար կը գործածեն, որով
արդարութեան պատահասը կը կրեն
միշտ, ուրեմն ըսեւ ասորեւուն ճամբան
արդարութիւնն ու առաքինութիւն է:

Զարեհ.— Մե, այդ բոլոր ըսածնե-
րդ ճշմարտութիւններ են, բայց մեր
խօսակցութեան հետ ի՞նչ վերաբե-
րութիւն ունին:

Կորիւն.— Հատ մերձ վերաբերու-
թիւն ունին. նախ ընդունեցէք ըսած-
ներս . . . :

Հակադ.— Իմ խելքս չի հասնիր, հի-
մա աշխարհի մէջ ոչ ճշմարտութեամբ
և ոչ արդարութեամբ, այլ խաբես
խաբեսով է որ գործ կը տեսնուի:

Կրի-ն. — Ենթադրեմք որ օր ըստ օրէ հաւատարմութիւնն ալ կը պահպանէ մարդիկ միշտ կատարածաւոր կ'ըլլան և իրարու գէշ աչօք կը նային: Իսկ թողունք այս և ուրիշ կողմ դառնանք, քանի որ դու խաբէրու կը յօժարիս, ուրեմն ինչո՞ւ կը զայրանաս՝ երբ այլք եւս զքեզ կը խաբեն. չէ՞ որ աշխարհի գործերը փոխադարձութիւններ են, ինչ որ ընես նոյնը կը գտնաս:

Հակապ. — Եւ բնաւ մտրդ չեմ խաբած, և ահա ասոր համար կը զգորանամ, որ ինչո՞ւ միշտ զիս կը խաբեն:

Կրի-ն. — Եթէ իրօք այդպէս ըլլայ, պէտք է գիտնաս, որ մէկ խաբուելուդ տեղ տասն արդարութեամբ պիտի շահիս, ինչպէս որ մէկ խաբելուդ տեղ տասնալ իրաւամբ պիտի կորսնցնես. սակայն այս ալ գիտնալ պէտք է, որ չի խաբելը հերկք չէ, չի խաբուելու չափ ալ իմաստուն լինելով ըդ գոյջ պէտք է կենաս ուրիշներուն խաբէութիւնը ծանօնալու և հեռանալու. սակայն ներէ ինձ ըսել, որ եթէ անիրաւութեան հակամիտութիւն չունենաս, աշխարհի խաբէութեամբ գործ տեսնելուն յօժարութիւն չես ցոյց տար. երանիք թէ ամեն մարդ ինքզինք բնիկ գիտնար:

Զարեհ. — Խօսքդ շարունակէ, տեսնենք ինչ վախճան պիտի ունենայ:

Կրի-ն. — Խօսքերս ձեր խօսակցութեան հետ վերաբերութիւն չունի կ'ըսէք, արդէն խօսածներս՝ խօսելիքներուս հետ բաղդատէ ուրեմն: Իսկ Պ. Օ. արեհ, քիչ մը յառաջ խիստ բարձրէն կը թռչէիր, քու տաղանդն ու արժանիքը ամենայն չափազանցութեամբ կը հռչակէիր, Պ. Հակապին սուտ եւ անչափ գովեստը հաճութեամբ կը լսէիր, և անոնց հաւատալով շնորհակալ կը լինէիր. ըստ իս բաւարանի չափ խեղճի կորստ մէկն ըլ

լալու է. որ երեւնի ի վեր ծխուած այդչափ ստույգութեան խունկը կը լեւու զիջանի, բայց :

Հակապ. — Կը բողբեմ, զիս ստախոս կեղծաւոր կ'անուանես:

Զարեհ. — Կարծեմ խօսելու տեղ թըշնամանելու կը սկսիք:

Կրի-ն. — Եւ միշտ կ'ուզեմ, որ խօսքին իմաստը իր յատուկ բառերովը բացատրեմ. և դուք կը ներէք, եթէ ըսածս ճշմարիտ է, պէտք չէք զայրանալ. քանզի խօսք սուրբ, որ ճշմարտութիւնը սիրով պիտի լսէք. իսկ եթէ սուտ կամ սխալ է, դարձեալ պէտք չէք վրդովիլ, այլ հերքել, սակայն զարմանալու բան է այս, որ ես սկիզբէն զգուշացուցի, և դուք դեռ խօսքս չի լրացուցած գրգռուելու կըսիք, բայց պէտք է գիտնաք որ ըսածներս դեռ սկիզբն է երկանց:

Զարեհ. — Զե՛մ . . . շարունակեցէք :

Կրի-ն. — Իսկ, թէ որ դու անոր կռածէն քիչ մ'ալ պակաս խելացի, ճարպիկ, հանճարաւոր, և այլն և այլն ըլլայիր, անշուշտ պիտի նշմարէիր նորա խօսքերուն մէջի չափազանցութիւնը, և համեստութեամբ պէտք է իր մերժել. զայս չընելով քու սնասիրածութիւնդ յայտնեցիր:

Զարեհ. — Երեցէք, այդչափ անբաղաժար ըլլալդ չէի գիտեր:

Կրի-ն. — Զոք չէ, ինչ կ'ուզես ըսէ. միայն մի զայրանար, որպէս զի խօսքերուս ներքին հոգին իմանաս, ես ապահով եմ, որ վերջը կը զղջաս վատաբանութիւն ընելուդ վրայ. իմ այժմեան գործածելիք քաղաքալարութիւնս խօսքերուս ճշմարտութիւնը պահելէն զատ ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ. ուստի կը խնդրեմ քիչ մը երկայնամիտ եղիր, որ գործերդ ալ քննենք: Երգ՝ բանի որ դուք խիստ չա

փառանց դատարար մը, համարու մ' մը
ունիք ձեր գործոց վերայ, և քանի որ
յանկրաւի կը դատէր ազգը, իբր թէ
ձեր արդիւնքը չէ ճանչցած, ատով
իրաւունք կուտար ինձ յայտնել ձեր
գործոց բուն չափը, և կշռել ձեր ար-
ժանիքը: Դուք ազգային գործոց մէջ
խիստ աննշան տեղ մի կը բռնէք, եր-
բեմն ուսուցչութիւններ ըրիք չգիտ-
ցածնիդ սովորեցնելուդ համար...:

Զարեհ. — Կ'անիրաւիք Պ. Կորիւն,
ինձ կ'ըսէք թէ մի զայրանաք, բայց
միթէ չգիտէք, որ դատարաններուն
մէջ հոգիս բերանս կուգար, խօսելով
բերանս կը փրփրէր, ըսածս հասկացը-
նելու համար այնչափ օրինակներով և
պատմութիւններով կը համոզէի, որ
դատիս որոշեալ ժամանակը կը լրանար
և ես չէի գգար. միթէ չե՞ս գիտեր, որ
շատ անգամ աշակերտաց հետ վիճա-
բանութեան կը բռնուէի եւ անոնց
օգտին համար՝ խօսելու թողտուու-
թիւն կ'ընէի, մինչև անգամ դաս տա-
լու ալ ժամանակ չէր մնար, գիշեր և
ցերեկ դասատետար համառօտելով և
օրինակելով աչքի լոյս կը թափէի և
միտք կը հոգնեցնէի, այսչափ և դեռ
ևս շատ ու շատ աւելի անձնութիւն-
թիւններ կ'ընէի և դու զանոնք կ'ու-
րանաս:

Կորիւն. — Ե՛ս, ըսածնիդ ճիշդ է,
բայց այդ ամենը իմ ըսածս կ'ապա-
ցուցանեն, դասատետար կ'օրինակէիր,
աշակերտաց գործ պատրաստելու, այլ
զանոնք բացատրելու համար, ինչպէս
կը խոստովանիք, միշտ խնդիրէն դուրս
կ'ելէիք և դասերդ ապարդիւն կը լի-
նէր. աւելի վստան այն տեղն է, որ ինչ-
պէս ըսի՝ չըսովորածդ սովորեցնել ու-
զելով աշակերտաց միտքը կը խանգա-
րէիր, որուն արդիւնքը ոչ ինչ և հե-
տեւութիւնը վնասակար էրաւ: Դուք
ձեր լեզուի ճարտարութեան փառսհա-

յած, պատրուակներով ու ճարտիկու-
թեամբ շարունակ աս ու ան խաբե-
լու զգալած էք: Ղշմարտութեան
վրայ կը ծառէք, առանց զայն ընդու-
նելու և գործածելու, բարոյականը կը
դրուատէք, բայց գործով անմեղները
կը գայթակղեցնէք, իսկ երբ յայտնը-
ւի, խկայն զայն պատրուակելու եւ
ղձեղ արդարացնելու համար ձեր ծը-
նօտին զաբանակները կը լարէք, լեզու-
նիդ կը սրէք, ճարտիկ ճամարտակու-
թիւնն ու խաբէութիւնը օգնու թեան
կ'առնուք և շատ անգամ ալ կը յա-
ջուրէք:

Զարեհ. — Ի՛նչ, տակաւին չըվերջա-
ցաւ, համբերութիւնս կը հասնի:

Կորիւն. — Ի՛նչ ըսե՛լիք ունիմ, քիչ մի
համբերէ: Պարտք և իրաւունք հա-
մարեալ թէ միշտ կը քարոզէք և միշտ
ալ ձեր պարտուց կը ժխտէք. դուք
այնպէս համոզուած էք, որ միայն ուրիշ
ձեղ պարտական է, և դուք միշտ իրա-
ւունք ունիք: Ուրիշն գործեր կը յան-
ձնէք և բարեկամութեան սիրովը կը
պարտաւորէք որ կատարեն. իսկ դուք
առ այն ունեցած պարտաւորութիւն-
ները կը զանաք, ուրիշին ձեր պատ-
ճառաւ խայտառակ և անարտօն լի-
նելը բնաւ հոգեբնիդ չէ. ասոնք պար-
տազանցութիւն չեն, հապա ի՛նչ են,
գործի անպիտանութիւն չեն, ինչ են
Լճքը ամեն ժամանակ թէ՛ ուսուցչու-
թեանցդ, թէ՛ տեսչութեանցդ և թէ՛
ուրիշ իրեն համար աշխատած մանր
մուկը գործոցդ մէջ, ոչ վարձք և ոչ
ձեռնառութիւն զոսցած է. այլ միշտ
չափէդ ու արժեքէդ աւելին տուած
է, և դուք բնաւ իրեն համար կորուստ
մի ըրած չէք: Լճք քանի որ կ'ուրա-
նաք ազգին շնորհքը, ըրածնիդ ասպե-
րախոտութիւն չէ: Պատրուակ է նաև
այն, որ իբր թէ ազգին անշարժու-
թեան վրայ կը ցաւիք. րնդ հակառու-

կրն , ես գիտեմ , որ դուք ազգի շար-
ժու մն , լուսաւորութիւն , յառաջա-
դիմութիւն և այլն , այս ամենը միմի-
այն ձեր շահուց նպատառը բաներ կը
հասկնաք , չգիտնալով , որ չօգնողը օգ-
նութեան արժանի չէ . իսկ ազգին բուն
լուսաւորութիւնը բնաւ հոգերնիդ չէ ,
մանաւանդ ձեր օգտին վնաս ալ կը հա-
մարիք զայն : Այսքան անիրաւութիւն
հիմնուած դործոց հետեւանքն ասկէ
աւելի ի՞նչ պիտի լինէր : Անշուշտ կար-
ծեմ ալ ըստծնեքուս ճշմարտութիւնը
կրդգաք և չէք ստիպել զիս ապացոյց-
ներու ձեռք զարնել :

Զարեհ . — Վուք ապացոյցով չէք խօ-
սիր , ձեր մէն մի խօսքերը պատգամներ
են , սքառածառ , փաստ և ապացոյց
ձեզ համար ոչինչ բաներ են , դուք մի-
այն կը խօսիք , կ'որոտաք , կը շանթէք
և միշտ կըտապալէք , աչքերնուդ բան
չերեւիր , բայց թէ որ ինձ ալ հարցը
նէք , դուք ալ անմիտ , տգէտ , անգործ ,
անպիտան , տմարդի և խաւարամիտ
էք . արդէն ես գիտէի որ քեզ նման
նսխապաշարեալ մարդէ մի օգուտ չը-
լար , կրդգայի որ քո բարեկամութիւնդ
անհաստատ է , բայց կ'ուզէի որ քակ-
տումը քո կողմէդ ըլլար , ինչպէս որ
եղաւ :

Կրիւն . — Այս յառաջ ալ ըսի , որ մեր
խօսակցութիւնը մեր բարեկամութեան
թող չըդպչի , ինչ կ'ուզես խօսէ , միայն
սէրն ըլլայ շարժող եւ ոչ զոյրութի
կիրքը : Այս չտի թէ գիտնական եմ ,
բայց խենդ ալ չեմ . ես գործունէութեանս
և պիտանաւորութեանս վրայ
չսարժեցայ , բայց դուք թէ այդպէս
եղած ըլլամ , սակայն ճիշտ է միշտ գոր-
ծօն և պիտանաւոր լինել , ես կրդգամ
որ տմարդի չեմ , խաւարամիտ ալ չեմ ,
դքեզ յանդիմանելու զիս այս պիտա-
տութեանց չենթարիկեր . բարեկամու-
թեան կոտոր , որ սէրն է , ես տակաւին

չը խզեցի , ուրեմն անհաստատը իմն
չէ . ես նախապաշարեալ ալ չեմ , բայց
չգիտեմ թէ ինձմէն սպասած օգուտդ
ի՞նչ է , ես խզով կ'սրող եմ վիայել , որ
մինչ ցարդ բարեկամութեան բոլոր
պայմաններուն համաձայն վարուած
եմ . քեզ հետ , բուն իսկ քո զանցառու
գտնուած ատենդ ալ :

Զարեհ . — Վո՛հ եմ ըստ ամենայնի ,
բայց շատ խիստ էք :

Կրիւն . — Այս ի՞նչ ընեմ , որ ճշմար-
տութեան լեզուն այն է , ե դուք տը-
րամաբան լինելով սկիզբէն վիայեցիք
թէ , հաճելի է ձեզ ճշմարտութիւնը
մինչեւ անգամ եթէ ձեր անձին հա-
կառակ ալ լինի :

Զարեհ . — Այո , բայց տրամաբանու-
թիւնը ապացուցութեամբ կը խօսի :

Կրիւն . — Ուրեմն տակաւին շօշա-
փելի պատմական ապացոյցներ կ'ուզէք ,
բայց ես կը ցաւիմ , որ ատով աւելի
պիտի վրդովիք , մանաւանդ պիտի ըս-
տիպուինք յականէ յանուանէ տեղեր ,
անձեր և դէպքեր մէջ բերել , որ ա-
ւելի սատարի կերպիւ թէ ձեր և թէ
այլոց անձնասիրութեանը պիտի դըպ-
չինք . ուստի բարեկամաբար կը յոր-
դորեմ , որ այս դիշեր խզիդ հետ խօ-
սիս , ըսածներս որոճաս , և եթէ տա-
կաւին տարակոյս ունենաս , ուրիշ ան-
գամ առանձին քեզի հետ կը խօսինք :

Զարեհ . — Այ , ո՛չ , կը խոստովանիմ , որ
ալ ապացոյցի կարօտութիւն չունիմ ,
քանզի ըստծնեքդ արդէն պատկերի
սէս նկարուած են մտայն առջեւ ա-
մենայն հանգամանօք :

Շահապ . — Ի՛նչ , այս ըստծնեքն ա-
մենքն ալ ընդունեցիր , քո տեղդ իմ
ցասուծմ կը շարժի և դու կը զիջանիս :

Զարեհ . — Ի՛նչ ընեմ , լռելն աւելի
օգտակար կը գտնեմ առ այժմ :

Կրիւն . — Այդպէս շուտով մի՛ զայ-
րանաք , Շահապ , ըստծնեքուս մեծ

մասը քեզ ալ կը վերաբերին, վասն զի քո պարծանքդ ու գանգատներդ ալ անկէ պակաս անիրաւ չեն :

Շահապ . — Ի՞նչպէս :

Կրի-ն . — Դու երկու արհեստ ունիս, երկուքն ալ թերի, այնու ամենայնիւ դու գրեզ առաջին կարգի արհեստաւոր կը համարիս, արհեստապետներդ քանի անգամ քեզ ազդաւորութիւն ըրին, և յորդորեցին որ միայն մէկը գործածես, որուն մէջ քիչ մի աւելի յաջողակութիւն ունիս, որով անշուշտ աւելի պիտի շահէիր, դու մտիկ չըրիր, այլ անխոհմամբար սկսար փոանգաւոր անզգուշութեամբ արհեստներդ գործածել, և աստ և անդ ճարտար արհեստապետները վար զարնել, ատով չէիր գիտեր, որ քո անուշդ կը վատահամբաւես : Ինչ և իցէ, բաւական ժամանակ խաբելով խաբխրելով յաջողեցար և կարծեցիր թէ կը շահիս : Կղեր մի, որ մեծ ընկերութեան մի գործակալն էր, չգիտնալով քու բուն արժէքդ, գրեզ իբր կատարեալ արհեստաւոր վարձեց և չափազանց սուղ ամսականով զրկեց այն տեղ, ուրկէ որ ուզէր էին, դու խոհեմութիւն չըրիր, ամսականիդ չափազանցութեանը վատահելով խանութ եւ տուն կրեցիր օտար երկիր, այն տեղ քո սակաւ և անպիտան նիւթերդ նոցա վերայ սուղ գնով ծախեցիր, ճանբուղծախբը անոնցմէ լիութի ստացար, ձրի բնակարան և մանր կարասիներ պահանջեցիր առիր, և բաւական ժամանակ կենալէդ վերջը յիշելու անարժան առիթներ տուիր, սրարտաւորութիւններէդ թերացար, որով ստիպեցիր զանոնք, որ պատուաւոր կերպով ճանբայ տան քեզ, չըսեմ վաճառեն :

Շահապ . — Սինչ ցարդ ինչ և իցէ, բայց այդ տեղ կը շեղիք ճշմարտութենէ . չէ՞ որ գոհունակութեան վկայող իր տուին :

Կրի-ն . — Տուրր դիր այն վիսյադիր ըսածդ, և բնաւ խօսքն անգամ մի ըներ, քանպի նորա քո թախանձանքն, ընդ և մէջ ձգած միջնորդներէդ ստիպեալ այնպիսի անձեւ անկանոն վկայող իր մի տուին, զոր ով ալ տեսնայ խեղճ անկարեւոր լինելը կը ճանչնայ :

Շահապ . — Օտրմանք, թող այդ ալ այդպէս ըլլայ, չարունակէ :

Կրի-ն . — Եսպէս լինելն անհերքելի է : Կար այն տեղէն, հիմա այս տեղ ալ չես դադարիր քո վնասակար գործերէն և անխոհեմ ընթացքէն, որով բոլոր շահածդ կորուսիր : Շարունակ տեղէ տեղ, խանութէ խանութ կը փոփոխիս, չէ թէ գործելու, այլ շամփռելու համար, ուստի ամեն տեղ ալ համարումդ կը կորսնցնես՝ դեռ զայն չգտած, պատիւդ կ'աղարտես՝ դեռ չը նորոգած, ուրեմն ինչո՞ւ կը դանգաժիս, ինչո՞ւ քո անձդ նախ չես դատեր, ինչո՞ւ պակասութիւնդ չես ուղղեր, զուր տեղը բարեկամներէդ ինչո՞ւ կը զրկուիս, մեծ անխոհեմութեանդ մէկն ալ այդ է, որ անոնց սիրտը կը վշտացնես, նորա քեզմէ աւելի քո օգուտդ մտածեր են, անոնց գրեզ տանիլ չուզելը մեծ բարեկամութիւն եւ երախտիք պէտք է համարիս, վասն զի այն տեղ հիմա դու բնաւ պատիւ չունիս, ըզգոյշ կաց եղբայր, յանցանքն ուրանալով կամ ուրիշին վրայ ձգելով, կամ պատրուակելով չարդարանար մարդ, յանցանքն զգալու է, սրտը զայն խոտովանելու է, սրտանց ցաւելու եւ զղջալու է, անգամ մ'ալ չընել առաջադրելով ճգնելու է բոլոր զօրութեամբ և չար ունակութեանց դէմ մաքառելու է : Եսուհետեւ գոնէ խելքդ գլուխդ ժողովէ, գործոյդ եւ ընտանեացդ հաւատարիմ եղիր, արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը հիմին ըրէ գործոյդ և խօսքերուդ, աչխատութիւն մի խնայեր, յ'ստուած

ապաւինիր՝ և Պ. Օլարեհին խրատու-
ցին հետեւէ, քո վնասուցդ պատ-
ճառ դուն ես :

Հակոպ. — Այսօրծես թէ կենացս մէջ
աներեւութաբար միշտ հետս եղած
ես, ամեն մանրիկ գաղտնիքներս ալ
գիտես. հիմա կը հասկնամ, թէ ինչո՞ւ
Պ. Օլարեհ չուտով համոզուեցաւ,
վասն զի ըսածներէդ կըզգամ, որ եթէ
քիչ մի հակառակիմ, յականէ յանուա-
նէ ամեն բան պիտի նշաւակես, և ա-
հա կը տեսնեմ, որ դու իմ գործերս
ինձմէ լաւ գիտես :

Կրիւն. — Դժբաղդութիւնն այդ է
որ տկարամիտք կը կարծեն թէ իրենց
խաբէական գործերը միշտ թաքուն
կրնայ մնալ, բայց չյայտնուած բան
չը կայ :

Զարեհ. — Ղարապիկութիւն և լեզ-
ուանիութիւն ճշմարտութեան առ-
ջեւ կը կասին, իրաւունք ունիք Պ. Կո-
րիւն, հանգիստ ապրելուն ճանքան
ուղղութիւնն ու արդարութիւնն է.
պէտք է որ հետեւ ինք, բուն մեր օ-
գուտն ալ զայն կը պահանջէ, կըզգամ,
որ մինչ ցարդ ըրածներէս շահ չեմ
ունեցած, քանզի ինչպէս շահիլս ու
կորսընցնելս ակներեւ կը տեսնեմ :
Ուրախ եմ, որ այսօր ձեզ պատահե-
ցայ, քսնպի նորէն ուրիշ գիտաւո-
րութիւններ ունէի, զորս գործադրե-
լու կ'երթայի, և զորս այժմ կը փոխեմ
և ուղղուիլ կը խոստանամ. ներեցէք
եթէ զձեզ վշտացուցի, մնաք բարեաւ :

Հակոպ. — Հնորհակալ ենք, մնաք
բարեաւ :

Կրիւն. — Երանի՛ թէ խոստումնիդ
արդիւնք ունենար, երթայք բարեաւ.
Լստուածով ուրիշ անգամ ուրիշ կեր-
պիւ կը տեսնուինք ձեզ հետ, այն ա-
տեն ես ալ գոհ կը լինիմ և դուք ու-
րախ. յաջողութիւն կը մաղթեմ :

Կորուս Ս.

ԱՆԱՉԱՌ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Լիզիին շահը, օգուտը և բարոյա-
կան յառաջագիմութիւնը սրարոք կը
դնեն մեր վնայ՝ մի քանի խօսք ասել
անաչու և անկողմնակալ ոգւով աղ-
գային ոմանց լրագրաց վնայ, որք իս-
պառ ոտքի տակ առնելով իրենց էա-
կոն պարտաւորութիւնքը, իրենց ըս-
կըզուները և բաւրովին արտաքոյ մարդ-
կային բանաւարութենէ չեն խղճար
հասարակութեան ոգին գայթակղե-
ցնել իրենց գոհհիլ լեզուաւ, զոր
չեմ կարծեր թէ՛ ամենայետին ռամիւ
կըն իսկ գործածէ :

Ինդհանուր կերպով խօսելով՝ ինչ
է հրապարակագրութեան բուն նը-
սրատակը, եթէ ոչ իմաստասիրական
քննադատութեամբ ժողովրդեան մէ-
ջի վտանգաբեր մոլութիւնքն արմա-
տաքի խել, կոյր նախապաշարումներն
խաբառ ջիջել և վստ սովորութիւնքն
անհետել. լուրջ խորհրդածութեամբ
ժողովրդին սրտին մէջ բարւոյն, վսե-
մին և ճշմարտին ոգին զարթուցանել
և անշահատէր ոգւով հասարակու-
թիւնը դէպ ՚ի յառաջագիմութիւն
մղել. ճանչցնել նմա ինչպէս բարեկամ
ներն, նոյնպէս և չարանենդ թշնամի-
ներն : Այրբ ըագրութիւն մը վերի բա-
ուածներն իրեն նշանաբան առնելով՝
անձնական շահը ընդհանուրին շահոյն
զոհէ և անմոլար գիտակցութեամբ և
ճանաչողութեամբ յօդուտ ընդհա-
նուրին խօսի, քննադատէ և վիճաբա-
նի, այն ատեն մենք եւս շատերուն
հետ պիտի ասենք, թէ ՚ ըագրութիւն
մի աղգի մի յառաջագիմութեան գըլը
խաւոր պայտաններէն մին է, թէ ՚ Լիզ-
գի բարոյականութեան ուղղին և զար-
գացուցին է և թէ երբ հասարակու-
թեան մի () ըրութեան, Պարբերա-
կաններն ու Հանգէսներն շատնան, նոյն

Ազգը կամ հասարակութիւնը յառաջագիմութեան ուղղոյն մէջ անարգել գէտ ՚ի լոյս և ՚ի կատարելութիւն կը դիմէ օր ըստ օրէ :

Իսկ ընդհակառակն երբ անձնական ազգակործան կրիւք վարակուած ջնջին եւ աննշան շահու մը համար ընդգէմ ճշմարտութեան մերկսպարանոց ստութիւնը պաշտպանելու թէկլն ածէ, անհատներու համար ամբողջ ժողովուրդներ երկպառակէ, խաղաղ և անդորր ընտանեկան յարկերու մէջ վէճ և յուզմունք գրգռէ, թողլով ընդհանուրին շահն ու օգուտը՝ ընդ միշտ իւր շահն գրչին նիւթ դարցընէ, մոռնալով իւր Բժ սկզբունքն ու նշանաբանը, զոր իւր ծնած վայրկենին ՚ի լուր ընդհանուրին փողահարութեամբ հռչակեց, փոխանակ քըննադատելու յանիրաւի այլոց պատիւն արատաւորէ, և փոխանակ լըջ տաբար խորհրդածելու՝ հայհոյանք և լուտանք ժայթքէ և մէկ խօսքով մոռնալով իւր նուիրական պարտաւորութիւնը, որ է ժողովրդեան իրաւանց պաշտպանութիւնը, անիրաւութիւնը պաշտպանէ : Այս ամեն վատութիւններն ու գէշութիւններն ընելով հանդերձ, կրկին ջանայ ինքզինքը ժողովրդեան բարւոյն բարեկամ ցուցնել, որով առաւել եւս բազմագիմի չարեաց եւ աղետից տատճառ կը դառնայ : Այս տեսակ ըրագրութիւն մի ոչ թէ Ազգի մի յառաջագիմութեան պայման, այլ յետագիմութեան, ոչ թէ լուսատու ջահ մը, այլ խորին մթութեան մը աղբիւր, և ոչ թէ Ազգի մը բարոյական անարատ և անտխտ զաւարանող այլ անբարոյականութեան անսպառ նիւթ մ'է : Հետեւաբար այս տեսակ ըրագրութիւն մի լաւ էր թէ՛ բնու իսկ չէր ծնեալ :

Ի սրտե ցաւելով հարկ կը դգամք

ճշմարտութեան համար խոստովանիլ՝ որ այսօր մեր ազգային ըրագրութիւնը (մի քանի սրտուաւոր բացառութիւն) մի և նոյն աղետաբեր գրութիւնն ունի, որ ոչ մի բունի արդիւնք չէ, այլ միայն տգիտութեան : Փոխանակ Ազգին մէջ գտնուած վնասառիթ մնուութիւններն քննադատելով հասարակութիւնը աննշան հեռացնելու համար յորդորներ կորդալու, փոխանակ դատաւարակութեան անհրաժեշտ կարեւորութիւնը և անպայման օգուտներն բացատրելով՝ ժողովուրդն առայն առաջնորդելու և փոխանակ օգտաւարակութեան նուիրեալ յարկերու գէմ կը զննի, որով ժողովուրդը առելութեան աչօք կը սկսի նայիլ դպրոցաց և որ և իցէ անկատար ձեռնարկութեանց վրայ, առանց նորա վաղուան վիճակն ՚ի նկատի առնելու թմբկահարութեամբ ներբողներ կը կարդայ, որով նորա կործանման և քանդման առիթ լինելով՝ այնուհետեւ առանց շուագնելու կը սկսի նախատել, այսպանել և հայհոյել :

Ասով ասել չենք ուղեր թէ՛ պետք չէ օգտակար ձեռնարկութիւնքն քաջալերել, Ազգին բարեբարներն ներբողել, քաւ լիցի, մենք այս մասին պարսաւագիր չը լինելէն ՚ի զատ, կը խոստովանինք միանգամայն թէ՛ քաջալերութիւնը յառաջագիմութեան մղիչ զօրութիւններէն մէկն է : Սակայն գիտնալ պետք է որ ամեն բանի պէս քաջալերութիւնն ու գովեստն եւս իրենց սահմանաւոր չափն ունին, երբ այն չափէն անցնուի, այնուհետեւ շեւնելու տեղ կը քանդենք ու կ'եղծա-

նենք, բարերարող անձինքն գորայնե-
լու տեղ կը վհատեցնենք և կը ջա-
տենք :

Այս Լրագրութիւնն ևս այս տա-
մաններն չը գիտնալով՝ միշտ իւր ըս-
կողանց կը ներհակի : Ինչ որ պէտք է
գովել, կը պարսաւէ, և ինչ որ պէտք է
պարսաւել ընդ հակառակն կը գովէ .
կամ նոյն է ասել անձնական շահու-
համար, երէկի այս ինչ մարդը, զոր
իրեւ ազգամիտս, իրեւ մասնիչ,
բմբոստ Եկեղեցւոյ կարգաց և օրինաց
և թէ՛ ազգային իշխանութեան, մինչ
ի գոխս կ'իջեցնէր, յանկարծ վաղը կը
տեսնես իրեւ ազգասէր և ուսում-
նասէր մինչ յերկինս կը բարձրացնէ :
Այս ըսածներուս ապացոյցի հարկ չը
կայ, վասն զի մեր ամենօրեայ կարգա-
ցածնիս և լրածնիս է . օրինակի համար
վանայ Պօղոս վարդապետը, զոր իր-
եւ իւր կողման անարժան վատ և գէշ
մէկը ասելէ տակաւին մէկ տարի առաջ
համարեալ թէ բոլոր լրագիրներն կը
նախատէին և Պատրիարքարանի դէմ
կը բողոքէին զայն ի պաշտօնէ չը ձգե-
լուն համար . բայց այսօր չեմք գիտեր
ինչ տարօրինակ կամ երկնային այլա-
փոխութեամբ մէկ տարուան մէջ, կամ
աւելի քիչ ժամանակամիջոցի մէջ ամե-
նու համար հրեշտակ մի եղած է . ե-
րէկի ազգաիրէժան և ազգաբեաց մարդը
այսօր ազգասէր և առաջնորդական պաշտօնի
արժանաւոր : Այսպէս այժմեան Սեփաս-
տիոյ առաջնորդ Պետրոս վարդապետը,
որոյ պատճառաւ մէկ քանի տարիներ
ամբողջ ժողովրդեան մը խաղաղու-
թիւնը վրդովեցին, երկպառակեցին և
յուզեցին, սրով թէ՛ բարոյական և
թէ՛ նիւթական բաղմամբիւ չարեաց և
աղետից պատճառ և առթիւ դարձան
և մինչև անգամ ազգային Սեծ . խումբ
բագիրներէն մէկ երկուքը անձնապէս
գատ վարեցին յիշեալին դէմ և յետոյ

չեմք գիտեր ինչ հրաշքով Պետրոս
վարդապետը սրբուեցաւ իւր ամեն
մեղքերէն, իսկոյն լրագիրներն փոխե-
ցին լեզուին, սկսեցին գովեստներ
չռայել և ի վերջոյ կարողացան դար-
ձեալ խեղճ ժողովրդեան միջոցաւ իւր
տեղն իրեւ առաջնորդ վերադարձը-
նել, և այսպէս շատերը :

Այն երկու օրինակներն՝ զորս յիշ-
եցինք, ոչ այն նպատակաւ, որ յիշ-
եալ երկու վարդապետներն Ազգին
յառաջ գէշ ներկայացնենք, այլ ուզե-
ցինք ասով իրականապէս պատկերա-
ցնել մեր Լրագրութեան շահասի-
րական ոգին, և այս առթիւ չեմ վա-
րանիր ուղղագրութիւն մի եւս առնել
այն է փոխանակ ազգային ասելու այս
տեսակ լրագրաց, անյնական ասել :

Այս չարեացառիթ դրութիւնը
կը պարտաւորէր զմեզ հրապարակաւ ա-
սել, որ այսպիսի Լրագրութիւն մը ու-
նենալէն աւելի չունենալը հազար ան-
գամ աղէկ էր, իրաւ է որ ի շնորհս
Լրագրութեան Ազգին մէջ ընթերցա-
նութեան ճաշակն արթնցաւ մէկ քիչ .
բայց բարոյականի մասին ասոր քառու-
պատիկը տուեց : Համարձակութե-
կ'ասեմ, որ Հայ — Լրագրութիւնն է
(բացառութեամբ) առիթ Ազգին կեն-
տական խնդրաց, ինչպէս են դատախա-
րակութեան խնդիրը, Վարժողիկոսա-
կան խնդիրը, Առաջնորդական խնդ-
իրը, երեսի վրայ մնալնուն :

Արպէս զի մեր այն գիտաղութիւնը
Հայ — Լրագրութեան դէմ յանդիմա-
նարձակում մի կամ զրպարտութիւն
մի չերեւի բարեմիա ընթերցողաց, ամբ-
ողջ ասածներուս իրեւ իրական պատ-
կերը ընթերցողին կը ներկայացնեմ
Սանդուխտ և () Բագիր լրագիրներն, որք
երկու երեք տարի է ի վեր գրականա-
կան ասպարէզը իրենց կրից ասպարէզ
կարծելով՝ անընդհատ կը հայհոյեն մի-

մեանց և ազգին դէմ: Ի հարկէ ինչպէս մենք, նոյնպէս և հասարակութիւնն ալ տաղտկացաւ յիշեալ թերթերուն ան պատկառ գրչէն և անպատշաճ տողերէն: Թողունք որ սոցա բռնած ընթացքը, ինչպէս վերն ասացինք վրնաս է ազգային կենսական խնդրոց, այլ կը ցաւի: Ի սրտէ՝ որ իրենց կիրքերն յագեցնելու համար՝ դաստիարակութեան նուիրեալ ազգային նուիրական յարկ մը, այն է Վգապեան վարժարանը իրենց կրից ու գրչին գործիք ըրած են:

Ար սոսկանք մենք երբ միայն մէջ կը կարդանք անլուր թնամանք և անդւանարկութիւնք և միւսոյն մէջ անհամեստ գովեստ Վգապեանի վրայ: Եւ սոսկումը այն օրէն մեր սիրտը պատած էր, երբ շատ մը թեթեւամիտներ, ինչպէս և Պ. () գսէն Վգապեանի վրայ սկսեցին պառտական ներքողներով և գովեստներով Վոսիօրի ակումբը թնթացնել. վասն զի գողցես մարդարեական ոգի մի գուշակել կը տար մեզ՝ թէ այս թմբկահարական գովեստներուն՝ անշուշտ ագանկամ անագան փողահարական պարտան ու թնամանքն պիտի յաջորդեն. վասն զի այն օրէն մեր լրագրութեան ոգին գիտէինք, գիտէինք որ նորա համար այսօրու անհրէջք, վաղը հրեշտակ մ' է, այսօրու ամբարիշտը, վաղը երկնային մ' է, և փոխադարձաբար: Մենք չենք կարող առել թէ՛ () բագի քանթիչ անուանարկութիւնքն և Սանդուխտի ապականիչ գովեստներն որ աստիճանի իրական արժէք ունին, վասն զի երկուքն ևս մեզ անձանթ են և հետեւաբար այս մասին դատողութիւն մի չենք կարող առնել, այլ այս միայն կ'ասենք, որ երկուքն ևս վնասակար են Վգապեանի համար, վասն զի ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ և ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒ

ԹԵԱՆ մէջ ծայրայեղ գովեստն ու պարտաւ մի և նոյն հետեւութիւնը ունին, երկուքն ևս կ'ապականեն և կ'եղծանեն, ոչ միայն մատաղ սերունդի միտքն, այլ և ճնշացն իսկ:

Մէկ երկու բարեկամական խօսք ևս տակաւ այն լրագրաց՝ կնքենք դիտողութիւնն: Միշուշտ կը յիշեք՝ որ երբ Խրմեան Եկեղեցւոյ բեմէն, իւր պաշտօնատեղիէն իւր սիրելի հօտը, ժողովուրդը կը զգուշացնէր Վրաթերթերու ստույգեանց հաւասարն ծայրէլ, յանհնարինս զայրացաք. բայց չէք վախնար ժողովուրդը ձեր դէմ զայրացնելէ. ձեր տողերով, պէտք է գիտնաք որ եթէ այդ ազգաւնս գրութիւնը շարունակէք, ապագայն ձեր դատակնիքը կը պատրաստէ անշուշտ: Եթէ դուք՝ ձեր անձնական շահը կը պաշտէք, քան թէ Վգիքն, այս եղանակաւ ձեր նպատակին չէք կարող հասնիլ. վասն զի գուցէ այսուհետեւ ազգային զձեզ ձեռքն առնելէ պիտի սոսկան, հետեւաբար իրենց ճակատին քրտինքը չը պիտի տան:

Արեմն եթէ պատուոյ և արժանեաց զգացում ունիք, մտերմաբար կը հրաւիրեմք զձեզ իսէր Զեր և Վգիին պատուոյն ընթացքնիդ փոխէք և օտար աղբիւններն մի խնդացնէք. վասն զի զձեզ օտարներն ալ կը կարդան, բայց ոչ Հայուն պէս, վասն զի Հայը կարգալու ժամանակ կը ցաւի և կ'արտասուէ, իսկ օտարը կը խնդայ Զեր և Հայուն վրայ, որ ձեզ նման խոհուն և հանճարաւոր գրիչներ և խմբագիրներ ունի: Իսկ եթէ յամառութեամբ մի և նոյն գրութիւնը շարունակէք, ինչպէս որ Վգիին վնասուց պատճառ կը դառնայք, գուցէ և ձեր բարոյական մահուան եւս պատճառ դառնայք, կորսնցունելով Վգիին համարմունքն ու համակրութիւնը:

Վարձեալ կը կրկենք, թէ պէտք է մենք չենք գիտեր թէ իրաւ են թէ սուտ այդ սոսկալի տարածայնութիւնքն, բայց այսչափը կ'ասենք որ եթէ իրաւ ալ լինէին դարձեալ պէտք չէր այդ տեսակ փափուկ կէտ մը՝ ըագրուածեան նիւթ դարցնել, այլ բարեկամաբար վերջացնել. վասն զի քանի կը կարգանք այդ թերթերն այնքան սուկումով կը նշմարենք, որ անձնական կրից գարշահատութիւնը կը բուրն աւանդամեծ խնդրոյ մը առթիւ, իգական սեռի դատաւարակութեան առթիւ, երանի կը լինէր այդ տեսակ թերթերն հոյ ճարակ տալ և այրել, քան թէ Հասարակութեան մէջ այդ պէգալի տարածայնութիւնքն տարածել:

Ողբալով և արտասուելով կը կարգանք, վասն զի գուցէ ժողովուրդը՝ գուցէ ճնողք այնչափ սոսկալով իգական սեռի դատաւարակութենէն՝ երանի տանայն ժամանակներուն, ուր դատաւարակութեան տեղ տգիտութիւնը կը տիրէր, և ինչ գիտենք որ շատերն արդէն չեն երաներ, Վենէն ցաւալի կէտն այն է, որ այսօր իգական սեռի դատաւարակութեան կարեւորութիւնը այնչափ զգալի ըլլալէն զինի, այնչափ խօսուելէն և գրելէն զինի, Հայ—՝ ըագրութիւնը իւր անխոհմ գրչով զայն հասարակութեան սոսկալի ներկայացնելով՝ Ղզին կործանման ամենամեծ հարուածը կը տայ: Սիայն անկեղծ բարեկամական պարտք մը կատարելու համար կ'ասեմ այդ երկու ըագրոց, թէ սոսկացէք Հայ—Ղզին մէջ իգական սեռի դատաւարակութիւնը սպաննելէն, սոսկացէք Վապեան տանուհեաց՝ Ղզին զաւակաց, ձեր և մեր քերոց ապագայն սպաննելէ, վասն զի նոցա ապագայն մահացնել, Ղզը մահացնել է:

Գ. Ս. Խ.

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԴԵՍ
ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ
ԺԱՌԱՆԳԱՌՈՐԱՅ ՎԱՐՔԱՐԱՆԻ
Ս. ԱԹՈՒՈՅՍ

Նոյեալ տմնոյ 15 էն սկսեալ մինչև 30 Ս. Վթողոյս յառանգաւորաց Վարժարանի տարեկան հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ, ուր իւրաքանչիւր օր զանազան անձինք ներկայ գտնուելով հարցաքննեցին աշակերտները և մասնաւորապէս Տաճկերէնի քննութեան օրը թահրկրատ միւսիւրի Շաքիր էֆէնտին ներկայ գտնուեցաւ, որ անձամբ աշակերտներն քննելէն զինի՝ իւր գոհունակութիւնը յայտնեց յատուկ ճառախօսութիւն, զոր ի ստորեւ պիտի դնենք:

Սենք աշակերտաց տուած պատասխաններուն և ցուցուած յօդուակութեանց մասին մեր կողմէն բան մը չենք ըսեր, այլ հարկ կը համարինք ի գիտութիւն ճնողաց և ազգայնոց նոցա ըստ հարցաքննական պատասխանատուութեան և ըստ աշխատասիրութեան ունեցած արժէքներուն ցուցալը Հանդիսի մէջ դնել:

Իսկ ամսոյս ճին ի տօնի երանաշնորհ սրբոց Թարգմանչացի մերոց Սահակայ և Սարգիսայ Պարգեւաբաշխութեան հանդէսը կատարուեցաւ, ուր բաց ի Ս. Վթողոյս Ս. Նախագահէն և լրժ. Սիաբան Հայրերէն ներկայ էին Վսեմ. Սիւրիա Փաշային որդին ազնուազարմ Շէֆքէթ պէյ ընկերակցութեամբ մեր համադգէ Պ. Պաթրաղայ Սուրատեան և մի քանի բարձրաստիճան պաշտօնաւորաց:

Հանդէսին մէջ Հայերէն, Տաճկերէն և Վաղղարէն ճառեր կարդացուեցան և երկու աշակերտք արամայ խօսական ձեւով համառօտ տաղաչա-

փութիւնն մը արտասանեցին : Հայերէն ճառեր կարդացողներն են Վեորգ Սարգսեան Ըրասկերցի . Վարդիէլ Պ. Կարապետեան Լզգիպտացի . Տաճկերէն կարդացողն էր Պօղոս Յակոբեան Չանագ—Վալէցի . իսկ Վաղղիարէն՝ Վեորգ Տ . Յարութիւնեան Իսմայէլացի : Ըյս ճառախօսութիւնն ներէն ղկնի կանխաւ իւրաքանչիւր աշակերտի արժանեաց համեմատ որոշուած մրցանակներն բաշխուեցան և յետոյ Ս . Պատրիարքը ազդու յորդոր մը առւաւ աշակերտաց և Օգոստոս փառ Կայսեր կենաց համար բարեմաղթութիւններ ընելով կնքեց հանդէսը :

ԷՅ ԶՕՃՈՒԳԼԱՐ

Իշթէ իմթիհանընը՝ նազարը մէմ Նունիյէթլէ կէօրիւլաիւ Կիթաիկիւնիդ եօլ գարանլըզ տէկիլ տիր . տայիմաբուշէն վէ այտընլըզ տըր : Պու կիտիշ վէ բէվիշինիդ իլէրիւտէ մէմուլինիլ տէն զեատէ հէր պիրինիդ մագպուլ վէ մէմուլ հ խէճէք ալր :

Ը իմսի ածիդանէ ճիւմէնիդէ պիր նասիհաթ իմթիկի արդու իթտիմ : Ը էօյէ քի , տիւնեատա էն պէօյիւք նիմէթին պիրինճիսի՝ օգուլուպ եաղմալ զա շարշուպ գասոր ու հայսիյէթ գալանմագ տըր . վէ պէօյիւկինէ իթաաթ իտիւպ՝ պուլունտուղու տին ու մէգ հէպի ճանընտան աղիդ վէ միւհիթէրէմ թուլթուպ տիւնեատա թէմիդ վէ բիթտի վէ իւխրատա մագամաթ ալիյէեէ նայիլ օլմագ տըր : Իքինճիսի թէրպիյէ վէ տիրայէթ վէ ֆէթանէթի միւսէլլէմէնիդ իւղիւ չիմոյէ գաւտար մալիւմինիդ օլմըլ օլաճաղընտան հիւ պիր շէյտէ քիզպ ու ղիպէթ վէ խիյանէթի , վէ մէգմուլ օլան շէյլէրէ

նէ . քէնտիւսինի վէ նէտէ լիսանընը ալլըշտըրմայրպ , տայիմա էհլի իլմ ու ֆաղիլէթ վէ հիւնէր ու մարիֆէթ ասհապընըն կիթաիկի եօլա կիտիւպ՝ մէմուլ վէ մագպուլ աաթմ օլմաղա ֆէվգ—էլ—աաթ տայի վէ հիմմէթ իթմէլի տիր Պիր աաթմ պուլ եօլտա տալրանըր իսէ հէր հալաթ աղիդ վէ միւհիթէրէմ օլուր :

Իշթէ սիղէրէ պիր տէ տէլիլ գալլի կէօթէրէյիմ :

Ս ուլիւսինիլին մէմէքէթիմ Ըսիթանէի սաատէթ տիր . պուրայա էվիէյիճէ ուղագ տըր : Ս ուլիւսինիլ՝ Փատիշահըմըզ վէլիի նիմէթ պիմիննէթիմիդ Լ ֆէնտիմիդ հաղըթլէրի սալէսինտէ՝ մէմուլիյէթլէ պու մուգատտէս մահալէ կէլտիմ իսէաէ՝ զաթէն պիլտիկիմ վէ կէօրաիւկիւմ եէր օլմատըղընտան , վէ իւլթէթ իթաիկիմ պիր աաթմ պու լունմատըղընտան , հէր նէ գատար մէմուր օլտամ , եինէ զարիպ սայըրըրմ : Լ կէրչի վագթիլլէ պուլթատա իթաիկիմ շէյլէրէ նայիլ օլմամըլ օլայտըմ , Սիղէրին վէլիի նիմէթ պիմիննէթինիդ վէ սէպէպի ֆէյզ ու ղիլ ֆաթընըլ օլան Սլթուլթէթիւ Փաթրիգ էֆէնտի հաղըթլէրինին ֆըթրէթի զաթիլլէրինտէ մէքրիւզ օլան գուլիլէի ճաղիպէ՝ մուլիւսինիլի ճալիպ օլմագ , վէ բաղպէթ պուլ յուրըպտա պու իմթիհան մէճիսինէ սապէթ վէ թատար իթտիլթմէզտի վէ պէլքի հիւ թանըմաղալ : Պու գապուլ վէ տապէթիմ պորճուլ օլան թէ շէքրիւրի իյֆա իտէր վէ ճիւմէնիդէ թէքրարը մագալ իյլէրիմ : Ղէնապը Հագգա շիւքիւրլէր օլտուքի Սիղէր պէօյէ պիր վէլիի նիմէթ վէ էֆէնտիյէ նայիլ վէ մագհար օլմըշտընըլ : Վատըր ու գըլմէթինի պիլին վէ կիճէ կիւնտիւզ Փատիշահ ալէմիէնահ Լ ֆէնտիմիդ հաղըթլէրինին իլէ տիւր իւտաթիւ

րան սէրիբի սաղթանաթ պուլլըրմա-
սընը , վէ Սիղէրին անաբարընը վէ
պապալարընըրտան ղեյատէ հուզուր
վէ բահաթընը թէրքը՝ Սիղէր իշիւն
կիւղէլ նամ գաղանտըրմաղա չալը-
մագտա պուլլունան միւշար իլէյհ
փաթըրիգ էֆէնտի հաղըթթըրինին
էօմըր Միլէրի պագասընա խուլուսը
գալը իլէ տուա խոխպ , ալփաիպլէ
նիդին մէմուու հիյէթինի ճէնապ Վապպ
—իւլ—պլէմին հաղըթթըրինտէն թէ-
մէննի խոխն :

Իշթէ ճիւմլէնիդտէ մահպուղիյէթ-
լէ կէօրտիւկիւմ աօսարը խաթիտաօ
վէճհէ , պի լութիհի թիւապա պու-
րատա պուլլունտըրճա աճիպանէ , է-
լիմ տէյաթիքճէ , արաղը պուլլը , ֆէն-
նի քիթապլէթի կէօսթէրմէկի թէահ-
հիւտ իլէ՝ իլէրլուսինի տիրայէթ զա-
թիյէ վէ ֆէթանէթի միւսէլէմէ վէ
միւհթէրէմէլէրինիդէ հալպլէ իլէ իք-
թիֆա իլլէտիմ :

ԽՕՍԳ ԱՐՏԱՍԱՆԵԱԼ

Ի ՀԱՆԴԻՄԻ Ս. ԹԱՐԳՄԱՆԶԱՅ

ԴՐՈՒԱԳ. Ա.

Յ. — Դանկունը Հայոց , ծնունդը փառաց
Փառք ցոյանան ձերոց յաջաց .

Աչք համայնից ղեղունը ՚ի խինդ
Եւ սիրոց ձեր վի տրոփեն ՚ի թփնդ :

Ում հանդերձանքս անհապարար
Ում եւ տաճարս այս վի հալար
Ի նուէր փառաց ցոյ հանդերձի
Չօնել դափնիս յաղթականի :

Բ.

Խ. — Պատանիդ վի հաղիտակ
Դու փառաց աւուրս անդէտ ,
Զի քղքեւ պատին փարանք
Շիթթեալ միտաց հանդէտ :

Չիցես դու վի հայրդի
Նախանձոտ նախնի փառաց ,
Անյուշք եւ քեզ վաղեմի
Յիշատակք սեպուհ նախնեաց :

Գ.

Յ. — Չեն անյուշք ինձ նախնիք իմ սեպուհք ,
Չեն եւ գործք նոցին վի հք ինձ թաքունք .
Այլ այս ձեր հանդերձանք կրկնակի տան իմաստ .
Յիշատակ հայրենի , թէ այլ ինչ տօնի աստ :

Դ .

Խ . — Լ՝յո՛ւ կրկին են առ ի թք

Մեր հրձուանաց , և տօնիս ,

Այլ երկրորդն են տալինք

Զորս տօնեմք մեք դարդիս :

Տօն է այսօր վեհադանց

Սուրբ Սահակայ Մեսրոպայ ,

Յիշատակայ արժան Հարց

Թշուառ աղգիս թորգոմայ :

Լ՝յա լինդ վեհիցն յիշատակ

Խնաստութիւն զուգի յար ,

Ընդ Սուրբ Մեսրոպ և Սահակ

Տօնի իրաւամբ և հանձար :

Պիտեք անշուշտ զի նոքա

Մեծ բարերարք են աղգիս ,

Ի դրական մարդ ընտիր

Ն ՚ի հոգեւոր արգասիս :

Ղարտարապետք իմաստունք

Ճարտարեցին զաթութայս՝

Քիրան հեղեալ հոծ անդուլ

Զահ վառեցին մշտալոյս :

Յիմաստութեան տաճարիս մարդին մանկունք Թորգոմայ

Ճոխանան միտք աստանօր սրբին և սիրտք ՚ի կրից .

Յիշատակաւ և ուսմամբ հայրենապէր գոյ գիտուն ,

Պիտե՛լ անձին չափ և սրտոք , սիրել և զաղգ իւր սիրուն :

Ե .

Յ . — Իբրե՛ւ առ ի թ գերապանծ , ո՛հ մեծ պատճառք են տօնիս ,

Կրկին չքնաղ առարկայք չքեղաշուք ակրմբիս .

Երախտագէտ սրտից պարտք ՚ի յուշ ածել զնախնիս .

Եւ բանական մտաց անկ շուք տալ վսեմ իմաստից :

Իմաստութեան դուք ծնունդ , լերուք արժան հարց որդիք .

Որդիք անբիծ , սուրբք ՚ի վարս , և անբասիր կրօնիւք .

Օ՛հ զարգացէ՛ք հեղութեամբ յիմաստութեան յայս դարաստ ,

Ուր հոգեկան ծաղիկունք հոծ մշտաթիթիթ բուրեն աստ :

Մի՛ տայք , եղբարք իմ , տեղի , չարին դործել մուտ ՚ի ձեզ ,

Ի բաց թողէք զկենցաղ ծոյլ , մի տայք ճարակ վատ կրից .

Կիրք խաւարեն զոգւոյն Զահ , թողեալ թափուր յամենից ,

Յամենից իսկ բարութեանց , փառաց երկրի և երկնից :

Յ . } Այ՛ս գրկեն կիրք յամենից

Խ . } Զգոյշ լիցուք ՚ի չար կրից :

Ս . Վ . Սարիսեան :

Լ'նգղից Լ'րտաքին Վործոց Վ'սեմ. Պաշտօնեայն բարեհաճած է հրա-
մանաւ Վ'եհափառ Թագուհւոյն հետեւեալ պատասխանագիրն ուղղել
առ Լ'մենապատիւ Նախագահն Սուրբ Եթովոյն :

Լ'րտաքին Վործոց Պաշտօնատուն
Յունիս 21 . 1872

Տէր ,

Պատիւ ունիմ յայտնել Ձեր Սրբա-
բազնութեան թէ՛ անթերի հասուցի
Թագուհւոյն Նորին Վ'եհափառու-
թեան ուղղուած նամակը , ընդ որոյ
եւ Ձեր Սրբազնութեան անցեալ
Սարտ 15 Թուականի նամակին ընկե-
րացած գրեանքը , որոնք կը պարունա-
կեն Սահակ արքեպիսկոպոսի գրած մէկ
Պատմութիւնը իւր ի Հապէշտան
ըրած ճանապարհորդութեան վրայօք ,
որոյ յանձն առած էր ինպատ այն տեղ
Թէոդորոս Թագաւորէն բռնուած
Լ'նգղիացի բանտարկեցի :

Եւ յիշմ հրաման ստացայ Թագու-
հէն , Ձեր Սրբազնութեան աւան-
դել Նորին Վ'եհափառութեան սերտ
շնորհակալութիւնները յիշեալ մատե-
նագրութեան համար , զոր բարեհա-
ճած էիք նուիրել Նորին Վ'եհափառու-
թեան . միանգամայն պատիւ ունիմ
շնորհակալ ըլլալ Ձեր Սրբազնութեան
ինձ նուիրել բարեհաճած հատորին
համար :

Պատիւ ունիմ մնալ ,

Տէր ,

Ձեր Սրբազնութեան

Լ'մենահնազանդ

Խոնարհ ծառայ

ԿՈՆՏԱՆԻՆ

Նորին Սրբազնութեան Պատրիարքի
Հայրց Երուսաղէմի :

Foreign Office,
June 21. 1872.

Sir,

I have the honour to acquaint Your
Eminence that I did not fail to forward
to The Queen the Letter addressed to
Her Majesty, together with the Volumes
which accompanied Your Eminence's
letter of the 15th of March last, con-
taining a history written by the Arch-
bishop Isaac of his journey into Abye-
ssinia undertaken on behalf of the Bri-
tish Prisoners detained there by King
Theodore.

I have now been commanded by
the Queen to convey to Your Eminence
Her Majesty's best thanks for the Copies
of the Work in question, which you
had the kindness to present to Her
Majesty, and I have at the same time
the honour to thank Your Eminence
for the Volume which you have been
so good as to present to me.

I have the honour to be,

Sir,

Your Eminence's

Most obedient
humble Servant

(Signed) Granville

His Eminence
The Armenian Patriarch
of Jerusalem.

Արեւելէան լեզուաց մեծանուն Տօքտէօն և Բերլինի Համալսարանի ուսուցչապետ Սեփ. Հ. Պետերման բարեհաճած է աշխարհագրական հինգ ընտիր քարտեզներ նուէր զրկել Սրբոյ Աթոռոյս Եւստանգաւորաց Վարժարանին, խոտանալով, յետ աւարտման, Կիպերոսի նորատիպ աշխարհացոյցներն եւս զրկել:

Առ այս հրապարտեալ մատուցանելով մեր խորին շնորհակալութիւնը հայասէր ազնիւ Տօքտէօնին, արժանի կը համարիմք հրատարակել իւր առ Ս. Պատրիարքն ուղղեալ ինքնագիր նամակն, որ քանի մի խիստ կարեւոր և բանասիրաց մտադրութեան արժանի կէտեր կը պարունակէ:

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌԻ ԵՒ ՄԵԾԱՅԱՐԳՈՅ ՏԵՐ

Օգերապայծառ եւ մեծապատիւ Տէրութիւնդ աղաչեմ յառաջ քան զամենայն ներել ինձ՝ զի մինչեւ ցայժմ ոչ ետող պատասխանի երկուց նամակացն, որովք Տէրութիւն Զեր զիս պատուեաց և երանելի արար: Սեփապէս շնորհակալու եմ զՍերապայծառութենէ Զերմէ՛ վասն այդոցիկ, յորոց տեսի՛ թէ ոչ ամենեւին մոռացաւ զիս՝ և վասն գրեանցն առաքելոց առ իս, զորքս ՚ի վաղուց հետէ փափաղէի ունել և ընթեռնուլ:

Օտրկութարգմանութիւնսն Պատմութեան Սխիսայէլի Եսորւոյ համեմատեցից ՚ի միասին՝ թէ ժամանակ պարտպոյ գտանիցեմ, և կամիմ ճառել զնոցունց Դժբունի Ղեմարանին (Académie royale): Սակա հետաքրքրական Երկամեայ Պանդխտութեան ՚ի Հապէշտան՝ զոր յորինեաց Տիմոթէոս վարդապետ, ճառեցից կամ ես ինքնին կամ մի ոմն ՚ի բարեկամաց իմոց յորագործ: և ՚ի վերոյ ԼԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՏ-

ՄՈՒԹԵԱՆ Տ. ՍԵՂԻՍԵԿԵԼԻ վարդապետի ուսուցանել կամիմ ՚ի Համալսարանին: Ի բարեւոյ՛ ժամանակաց հետէ ցանկացայ դատաստել ՚ի վերայ այս արարկայի. բայց վասն զի զայս Պատմութիւն միայն ՚ի կաթողիկ հեղինակացն ծանեայ՝ ոչ կարացի. և ցոյժ ուրախանամ զի հուսկ յետոյ այս փափաղն իմ լցեալ է յայսպիսի գիտնական առնէ:

Օարմանամ զի ցոյսօր ոչ որ ՚ի գիտնականացն Հայոց ակնարկեաց ՚ի նամակս կաթողիկոսին Վրիգորի Տըզայ կաշեցելոյ, որ կայ ՚ի գիրսն „Albert Schultens, Vita et res gestae Sultani Saladini Lugd. Bat. 1732. fol. p. 121-23“ Այս գիրք որպէս կարծեմ գտանի Արուստգէմ կամ ՚ի գրատանն հիւպատոտութեան Վերմանիոյ կամ ՚ի Պատրիարքարանի Լատինացւոցն կամ եւս ՚ի գրատանն Ինկերութեանն Պաղեստինոյ որ ՚ի հիւպատոտութեանն Լնդոնոյ: Այս նամակ ուղղեալ առ Սուլթանն Սալադին երեւի ինձ հարազատ և յիմում արաբական ձեռագրին եւս պատմութեանն Սալադինու յիշատակի. զի որպէս Բեհա ետ տին (Beha ed din կամ Bohadin) նոյնպէս եւս հեղինակն ձեռագրին իմոյ միշտ առ Սուլթանն կային: Ինձ թուի՛ թէ վասն այսորիկ ոչ գտանի յիշատակեալ ՚ի հեղինակացն Հայոց՝ զի ՚ի տեղիս կաթողիկոս տպեալ կայ کایخوس եւ کایخوس և եւս کایخوس. այլ յիմում ձեռագրին կայ کایخوس:

Վերապայծառութիւնդ փափաղի գիտել քանի՛ են գրատունք հասարակաց ՚ի Բերլին: Կայ աստ Թագաւորական գրատուն՝ ասպա գրատուն առանձին Թագաւորին՝ և հուսկ յետոյ գրատուն վասն Համալսարանին: Եթէ Վերապայծառութիւն Զեր խորհի յղել վասն այսոցիկ մի մի օրինակ տը-

պագրութեանց Սուրբ Աթոռոյ՝ մեծապէս շնորհակալու եղիցի Կառավարութիւն մեր զՁեռն:

Յուսամ թէ ընկալեալ իցէ Տէրութիւն Ձեր զհինգ աշխարհագրական քարտէզս՝ զոր առաքելի . յորժամ աւարտեալ իցէ տպագրութիւն քարտի զայն Կիպերտի (Kiepert) զայստիկ եւս յղեցից Վերապայծառութեանդ՝ վստն զի այսօրիկ լաւագոյն եղիցին քան զայլս ամենայն:

Սատուցանելով ի խորոց սրտէ զողջոյն մեծարանոցն և սիրոյ Ձերում մեծապայծառ Տէրութեան և մեծապատիւ միաբանից Սրբոյ Աթոռոյ՝ կամ և մնամ Ձերում Վերապայծառութեան,

Խոնարհ ծառայ
H. Petermann

Դիւնք 16 Յուլ, 1872.

ԱՌ ՓՈՒՆՔՆ

Թէ Սարգսւանէն առ ձեզ զըկուած և Փունջի 729 թուոյն մէջ հրատարակուած նամակի պարունակութիւնն և թէ՛ ձեր հակիրճ դիտողութիւնն, երկարեանն եւս խիստ արդարեւ եւ ի բարու համապատասխան:

Ի՞նչ ընտիր փորձ մի է այս դէպքը ձեզ համար, որ զգոյշ կենաք ստեպ գահալէժ դատողութենէ: Սիւթ դէպքերը չլիտի՞ Պատասխանեն ձեր բազմափէպ դատողութեանց:

ԵՐԱՆԵԿԵՐԳՐԱԿՆԻ

Յունիս 30 ին Սուրբա կուսակալ բաշան Յոպպէ հասաւ. ծովունեղբբր երկու ոչխար մորթեցին ի պատիւ նորա դալտեան. և Ամոյս 1 ին Ռէմէ հասնելով մինչեւ հետեւեալ օր երեկոյ հոն անցուց. և Յին յանակնիսըս Երուսաղէմ հասաւ: Այոն երեկոյ քաղաքի բնակիչք ճրագավառութեան հանդէս կատարեցին ի պատիւ նորեկ Կուսակալին:

Յուլիս 8 ին Երուսաղէմէն մեկնեցաւ նախկին Կառավարիչ Քեամիլ Փաշան:

Ամոյս 11 ին Պօլիսէն եկած հեռագիրը կիմացնէր Աքքէին և Նապոլէսին Երուսաղէմի Կուսակալութենէն բաժնուիլը:

Տեղւոյս Կուսակալն եւս հեռանգրով իր պաշտօնէն հրաժարեցաւ: Սինչեւ ցարդ դեռ պատասխանն եկած չէ:

Ամոյս 6 ին Երուսաղէմացի 18 տարեկան միամօր Յոյն ջորեպան մը Յոպպէի ծովուն եղբբր ձին լուարէն յետոյ. ինք եւս ծով կը մտնէ. բայց դժբաղդութեամբ կրնկովի եւ անյայտ կը ըլլայ: Հատ հետախուզութիւն բրած են դիակը գտնելու, բայց ի զուր: Սինչեւ դիակը գտնողին մէկ ոսկի տալ խոտաւցած է Բեթղէհէմի Յունաց առաջնորդ Վեր. Կպիսիոպոսը: Ար նոյն միջոցին Յոպպէ կը գլուխուէր:

Ամոյս 27 ին հինգշաբթի օրը Ամենապատիւ Տ. Տ. Կապեայ Ս. Պատրիարք Զօր անուան տարեգարծի օռնախմբութիւնն ըլլալով՝ փառաւոր հանդիսիւ կատարեց միաբանութիւնս:

Սուրբ Պատարագէն վերջը հանդիսիւ և շարական երգելով հանդերձ մաւրանութեամբ, ժողովդօք և քաղաքիս պատուաւոր անձանց հետ բազ

մութեամբ եկան ՚ի պատրիարքարան , այն տեղ ժառանգաւոր աշակերտք երգեր երգեցին , և պատրաստուած ճառեր կարդացին : Ղառ կարդացող աշակերտներն էին . Ա . Կարապետ Տ . Յովհաննէսեան թրակացի Հայերէն , երախտագիտութեան վրայ . Բ . Գաղղիարէն , Յովհաննէս Խաչատուրեան Սարապետ Սկրտիչեան Եւդովեացի . Ծրուան պարագայից վրայ . և Գ . Ս . Լթոռոյս միաբան աւագ Սարկաւագ Տ . Կարապետ Տէր Սինասեան՝ գեղեցիկ ու սրտառու ռոտանուոր մաղթանք մի կարդաց . որոց պատասխանեց Նորին Արքայնութիւնը , օրուան հանդէսը առիթ առնելով ըստ , թէ սոյն հանդէսը որ ամեն տարի կը կատարէ Սիսեանական ուխտս , ոչ այլ ինչ է , բայց եթէ հոգեւոր ուրախութիւն և առիթ սիրակցութիւն , սոյն հանդէսը սեպհական չէ միայն ինձ . այլ կը վերաբերի բովանդակ միաբանութեան , ուստի այս տօնախմբութիւնն ալ Սիսեանութեան տօնախմբութիւնն է :

Յայտնեց նաեւ , որ այս հանդէսը ամեն տարի կատարելով՝ տարեգլուխ մը կը սեպուի . այսպիսի աւուրց մէջ պէտք է յիշենք , որ մեր կեանքէն տարի մը եւս պակսած է , ուստի հարկ անհրաժեշտ է , որ քննենք զմեզ եւ տեսնենք թէ իւրաքանչիւրնիս մեր ըստանձնած պարտքերնիս կատարած ենք . թողունք որ ամեն մարդ՝ իբրեւ մարդ պարտաւորութիւններ ունի առ Աւ

տուած , առ անձն և առ ընկերս , այլ նաեւ Ս . Լթոռոյ իբրեւ Ազգին մէկ պատուոյ նաւը մեզ յանձնուած է բութութեամբ լի , այս նաւուն մէջ ամեն որ իւրեանց պաշտօնն ու պարտքերն ունին , նաւուն ապահովութիւնը բոլոր պաշտօնէից միութենէն և պարտաւոր տարութենէն կախումն ունի . ուստի իւր պաշտօնը պակաս ձգողը պարտաւորանք է և պատասխանատու նաւուն վտանգին :

Երգ՝ պէտք է մտածենք այս բանին վերայ , եթէ մենք ամենքնիս ալ մեր պարտքերը կատարած ենք , անշուշտ վարձքը պիտի ընդունինք , զոր պատրաստած է Ատուած . իսկ եթէ չենք կատարած , արդէն իսկ դատաւ պարտեալ ենք իբր պարտազանց :

Յետոյ յորդորելով զամենքը եւ օրհնելով Ազգն ու Սիսեանութիւնը , իւր շնորհակալութիւնը յայտնեց եւ վերջացուց :

Այս երեկոյ եւս Սիսեանութեան սեղանատունը պարկեշտ ու չափաւոր հացկերոյթ մի պատրաստուած էր , ուր յատուկ հրաւիրուած էին քաղաքիս պատուաւոր Ազգայիններէն ոմանք : Խիստ կանոնաւոր և վայելուչ էր ըստ ամենայնի սոյն հանդէսն ալ . հոգեւոր և սրտառու մաղթանքներ կը բարձրա՛նային առ Ատուած , ամեն սիրտ համալուած էր քաղցր բերկրութեամբ , և յաւարտ ընթրեաց նոյն ուրախութեամբ , երգովք և շարահանօք գնացին ՚ի պատրիարքարան և ապա մեկնեցան ամենեքեան իւրեանց տեղը :